

NÄKYMÄTÖN UKKO

Kehitysvammaisten rippikoululaisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta

Mirka-Maria Sedergren-Hamunen
Opinnäytetyö, syksy 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Itä, Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) +
diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Sedergren-Hamunen, Mirka-Maria. Näkymätön ukko. Kehitysvammaisten rippikoulu-
laisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta. Diak Itä, Pieksämäki, syksy 2012, 59 s., 5 lii-
tettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön
suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä kehitysvammaiset rippikoululaiset ajat-
televat uskosta ja Jumalasta. Lisäksi opinnäytetyössä on selvitetty rippikoululaisten nä-
kemyksiä kiinteästi uskontoon liittyvistä käsitteistä. Opinnäytetyötä syventävät haastat-
telut, jotka on tehty leiriavustajille ja kehitysvammatyön pastoreille.

Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen. Opinnäytetyön aineisto on kerätty teemahaastat-
telujen avulla. Opinnäytetyötä varten on haastateltu yhtätoista kehitysvammaista rippi-
koululaista, neljää leiriavustajaa sekä kahta kehitysvammatyön pastoria. Haastattelut on
litteroitu soveltuvin osin auki. Tämän jälkeen niistä on tehty yhteenvedot ja johtopää-
tökset.

Kehitysvammaiset rippikoululaiset kokevat pääpiirteissään uskon ja kiinteästi siihen
liittyvät asiat positiiviseksi asiaksi. Monen rippikoululaisen näkemys Jumalasta on hy-
vin konkreettinen. Jumalaan liitettiin paljon hyvin inhimillisiä ominaisuuksia. Monet
uskontoon liittyvät käsitteet olivat vaikeita rippikoululaisille.

Leiriavustajien ja pappien haastattelut täydentävät osaltaan opinnäytetyöni aihepiiriä.

ASIASANAT: kehitysvammaisuus, ymmärrys, spiritualiteetti, jumalakäsitys

ABSTRACT

Sedergren-Hamunen, Mirka-Maria. Invisible Man. Views on faith and God by young people with a mental disability during their confirmation. Diak East, Pieksämäki, autumn 2012, 59 p., 5 appendixes.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work, Bachelor of Social Services (UAS) + the official capacity of a Deacon.

The purpose of this thesis is to find out what young people with a mental disability think of faith and God during their confirmation. In addition the thesis includes a study on the views of young people during their confirmation on set concepts that are firmly tied to religion. To add more depth, the thesis includes interviews done to camp assistants and pastors who work with people with a mental disability.

The study method used is qualitative. The materials have been gathered using theme interviews. The interviews for the thesis were done to eleven young people with a mental disability during their confirmation, four camp assistants and two pastors who work with people with a mental disability. The interviews have been transcribed open appropriately. This is then followed by summaries and the conclusions.

Faith and the firmly related subjects are mainly experienced as positive, by people with a mental disability during their confirmation. Views on God are very concrete among young people during their confirmation. God is seen with very human qualities. Many concepts involving religion were hard to young people during their confirmation.

The interviews to camp assistants and pastors complement the subject of my thesis.

KEYWORDS: people with a mental disability, understanding, spirituality, god-conception

SISÄLLYS

1 NÄKYMÄTÖN UKKO	6
2 KEHITYSVAMMAISUUS	8
2.1 WHO:n määritelmä kehitysvammaisuudesta	8
2.2 AAIDD:n määritelmä kehitysvammaisuudesta	10
2.3 Henkisen suorituskyvyn määrittäminen ja käyttötarkoitus.....	10
2.4 Älyllisen kehitysvammaisuuden asteet.....	11
3 YMMÄRRYS JA SEN KEHITTYMINEN	13
3.1 Mitä ymmärrys on?.....	13
3.2 Ymmärryksen kehittyminen	14
3.3 Ymmärrys ja sen viisi eri luokkaa	15
3.3.1 Tilantaju	15
3.3.2 Ajantaju	16
3.3.3 Laaduntaju.....	16
3.3.4 Määräntaju.....	17
3.3.5 Syy-seuraussuhteentaju	17
3.4 Ymmärryksen vaikeus	19
4 SPIRITUALITEETTI	21
4.1 Hengellisyys	21
4.1.1 Hengellisyyden kokeminen	21
4.1.2 Kehitysvammaisten hengellisyydestä	23
4.2 Jumalakäsitys.....	25
4.2.1 Jumalakäsityksen muodostuminen.....	26
4.2.2 Kehitysvammaisen jumalakäsitys	29
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	33
5.2 Tutkimuksen kohderyhmä	33
5.3 Tutkimusmenetelmä	34
5.4 Aineiston keruu.....	34
5.5 Aineiston analysointi	35

6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	37
6.1 Rippikoululaisten haastattelut.....	37
6.1.1 Jumalan kutsumanimi ja olemus	37
6.1.2 Jeesuksen teot ja olemus	38
6.1.3 Usko	39
6.1.4 Rukous.....	39
6.1.5 Synti	40
6.1.6 Armo	41
6.1.7 Pyhä Henki	41
6.1.8 Kuolema	41
6.1.9 Taivas	42
6.1.10 Pyhä.....	42
6.2 Leiriavustajien haastattelut	43
6.2.1 Leiriavustaja 1	43
6.2.2 Leiriavustaja 2	44
6.2.3 Leiriavustaja 3	44
6.2.4 Leiriavustaja 4.....	45
6.3 Kehitysvammatyön pastorien haastattelut	45
6.3.1 Kehitysvammatyön pastori 1.....	45
6.3.2 Kehitysvammatyön pastori 2.....	46
6.4 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	47
6.4.1 Yhteenvedot	47
6.4.2 Johtopäätökset	48
7 POHDINTA	49
LÄHTEET	53
LIITE 1: Rippikoululaisten haastattelupohja	55
LIITE 2: Leiriavustajien haastattelupohja.....	56
LIITE 3: Kehitysvammatyön pastorien haastattelupohja.....	57
LIITE 4: Kollaasit aiheesta pyhä.....	58
LIITE 5: Huoltajan lupa	59

1 NÄKYMÄTÖN UKKO

Opinnäytetyöni aihe on muotoutunut seuraavanlaiseksi, *kehitysvammaisten rippikoulu-
laisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta*. Tähän aiheeseen minut johdatti kiinnostukseni
kehitysvammaisten tavasta hahmottaa, kokea ja elää elämää. Monesti olen elämässäni
saanut kokea, että heidän tavassaan elää hetkessä, olla läsnä, kokea ja näyttää ihmisyy-
saitona ja vilpittömänä, on jotain mistä meidän jokaisen täytyisi ottaa oppia. Aiheen mi-
nulle on tuonut läheiseksi sekä opintoni sosionomi-diakoniksi sekä työkokemukseni
diakoniatyössä, jossa yksi työalani oli juuri kehitysvammaistyötä. Työni kautta minulle
avautui mahdollisuus tutustua Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kehitysvammais-
työhön sekä olla itse mukana sitä tekemässä. Tämä avasi myös yhteistyötahon liittyen
opinnäytetyöhöni.

Loppu vuodesta 2009 kävin keskustelua kehitysvammatyön pastorin kanssa liittyen tu-
lemaan opinnäytetyöhöni. Hän toi esille, että häntä kiinnosti rippikouluisten saama anti
itse rippikoulusta. Monesti, jos hän oli kysynyt rippikouluun liittyviä muistoja, saattoi-
vat vastaukset olla hyvinkin yllättäviä. Tämä opinnäytetyöni toisi tietoa rippikoulun
hengellisestä annista eli siitä mitenkä rippikoululaiset kokevat itse uskon ja Jumalan.
Tammikuussa 2010 otin kehitysvammatyön pappiin yhteyttä varmistaakseni yhteis-
työmme sekä sopiakseni jatkosta.

Minua on myös pitkään kiinnostanut, miten puhua ihmisille Jumalasta ja uskonnosta,
että ihmiset ymmärtäisivät, mistä uskossamme oikeastaan on kyse. Olen ollut myös hy-
vin kiinnostunut tietämään, miten eri tavoilla ihmiset kokevat hengellisen todellisuuden.
Tämän opinnäytetyön kautta minulle tarjoutui mahdollisuus päästä keskustelemaan yh-
dentoista kehitysvammaisen rippikoululaisen kanssa heidän näkemyksistään Jumalasta
ja uskosta.

Työni pääotsikko *Näkymätön ukko*, jonka eräs rippikoululainen tokaisi, kuvaa mielestä-
ni hyvin opinnäytetyöni aihetta. Jeesus ja usko konkretisoituvat kyllä elämässämme
näkyvään muotoon, mutta silti aihe on hyvin abstrakti.

Mielestäni Suomen evankelis-luterilaisen kirkon olisi entistäkin tärkeämpää vielä syventää esteetöntä työtä seurakuntalaisten parissa. Kaikilla täytyy olla mahdollisuus osallistua ja ymmärtää kirkkomme missiota. Tämän takia olen nostanutkin opinnäytetyöni kannalta tärkeäksi asiaksi havainnollistavan opetuksen. Haastattelujen myötä minulle myös selvisi, että kirkossamme tehdään tälläkin hetkelle lisää selkomateriaalista tekstiä, jonka koen erityisen tärkeäksi asiaksi.

Opinnäytetyöni osaltaan täydentää muita samaan aihepiiriin liittyviä opinnäytetöitä. Toivon myös, että se rohkaisee ihmisiä käyttämään havainnollistavaa materiaalia työssään ja käyttämään vähemmän sanoja. Monesti on täysin riittävää olla yhdessä hiljaa tai vain kuunnella, mitä kanssaihmisellä on sanottavanaan. Toivon myös, että työni voisi rohkaista ihmisiä työskentelemään kehitysvamma-alalle.

Varsinaisesti opinnäytetyöni pyrkii selvittämään kehitysvammaisten rippikoululaisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta. Työtä täydentävät osaltaan myös leiriavustajien ja kehitysvammatyön pastorien haastattelut. Haastatteluista tehtyjen yhteenvetojen avulla pyrin tuomaan esille kehitysvammaisten rippikoululaisten pohtimia aitoja ja persoonallisia aiheeseen liittyviä pohdintoja.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on lähestyä aihetta kohtaamalla jokainen rippikoululainen omana ainutlaatuisena persoonanaan. Opinnäytetyössäni en siis ensisijaisesti halua lähteä hahmottamaan aihetta vammaisuudesta käsin vaan siitä, että erilaiset vammat ovat osa ihmisyyttä ja ne samalla tekevät ihmisestä täyden persoonan. Sen vuoksi olen rajannut tämän luvun käsittelemään vain perustietoutta liittyen kehitysvammaisuuteen sekä kehitysvammaisen ihmisen henkiseen suorituskyyntä.

Tämän opinnäytetyön kehitysvammaisista henkilöistä puhuttaessa tarkoitetaan älyllisesti kehitysvammaisia henkilöitä. Tämä termi, älyllisesti kehitysvammainen, on Maailman terveysjärjestön eli WHO:n valitsema ja yleisesti tunnettu. Tätä termiä ei kuitenkaan tule käyttää monipuolista ihmisyyttä kuvaavana yleisluonnehdintana. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16.) Henkilö on ennen kaikkea oma kokonaisvaltainen persoonansa ja vammaisuus on vain yksi tekijä, joka hänen olemassaoloon on määrittämässä. Tämä on mielestäni korostamisen arvoinen asia. Määritelmien tehtävänä on auttaa huomaamaan henkilön mahdollisia erityispiirteitä ja saada hänet osalliseksi hänelle kuuluvista palveluista (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 12).

2.1 WHO:n määritelmä kehitysvammaisuudesta

Maailman terveysjärjestön eli WHO:n tautiluokituksen ICD-10:n (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) mukaan älyllinen kehitysvammaisuus tarkoittaa tilaa, jossa henkinen suorituskyyky on estynyt tai epätäydellinen. Puutteellisuutta esiintyy erityisesti kehitysiässä ilmenevissä taidoissa eli yleisissä henkisiin suorituskyykyyn vaikuttavissa kognitiivisissa, sosiaalisissa, kielellisissä ja motorisissa taidoissa. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös muita kehityshäiriöitä, lisävammoja ja sairauksia: esim. aisti-, puhe ja liikuntavammoja, epilepsiaa, autismia, mielenterveydellisiä häiriöitä ja haastavaa käyttäytymistä. (Kaski ym. 2009, 16 ja 19.)

Seuraavaksi näen opinnäytetyöni kannalta aiheelliseksi avata tarkemmin edellä mainittuja suorituskyykyyn puutteita, koska ne suoraan vaikuttavat kehitysvammaisen henkilön

arjen toimintakykyyn. Samalla lukijalle hahmottuu myös kehitysvammaisen ihmisen henkisen toimintakyvyn omalaatuisuus. Hyvin oleellinen ja kiinnostava asia opinnäytetyöni kannalta on varsinkin kyky ajatella abstrakteja asioita.

Kognitiivisiin eli tiedonkäsittelyyn liittyviin toimintoihin kuuluvat: havainnot, muisti, ajattelu, kieli ja oppiminen (Peltola, Himberg, Laakso, Niemi & Näätänen 1999, 15 ja 20). Henkilön sosiaalisen pätevyyteen vaikuttaa ratkaisevasti hänen sosiaaliset taitonsa eli: yhteistyötaidot, selkeä kommunikointi, empatian kokeminen eli kyky myötätuntoisuuden sekä taito pitää puoliaan. Sosiaalinen pätevyys koostuu myös henkilön tavasta tulkita sosiaalisia tilanteita ja niissä olevia normeja eli ns. käyttäytymissääntöjä. (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 2005, 103 ja 302.) Henkilön sosiokognitiiviset taidot pohjautuvat sosiokognitioihin eli käsityksiin, joita henkilö on muodostanut muista ihmisistä sekä heidän persoonallisuudestaan ja tavoitteistaan. (Himberg & Jauhiainen 1998, 74–75.)

Kielen oppiminen on luultavasti pitkälle perimään koodattu taito. Se edellyttää normaalisti toimivaa keskushermostoa ja sosiaalista ympäristöä. Kielen varhainen kehitys liittyy voimakkaasti tunteisiin ja haluun olla yhteydessä ja jakaa asioita muiden ihmisten kanssa. Kielen oppimisen oletetaan etenevän niin, että ensin vakiinnutetaan esineisiin ja tapahtumiin liittyvää ei-kielellistä tietoa. Tämän jälkeen omaksutaan esineitä ja tapahtumia kuvaavia sanoja, joita myöhemmin on myös mahdollista alkaa yhdistellä lauseiksi. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 46–47.)

Kielellisiin taitoihin kuuluu sanojen hallitseminen ja niiden merkitysten tunteminen. Taitavassa kielenkäytössä sanoja täytyy myös taivuttaa ja yhdistää sekä myönteisiksi että kielteisiksi lauseiksi. Laaja sanavaraston hallitseminen ja kielijärjestelmän tunteminen luo henkilölle mahdollisuuden monipuoliseen vuorovaikutukseen ympäristön kanssa. Kieli toimii ajattelun välineenä ja abstraktin eli käsitteellisen ajattelun edellytyksenä ovat pitkälle kehittyneet sisäiset mallit. (Nurmi ym. 2005, 14.) Nämä sisäiset mallit eli skeemat ovat muistissa olevien tietojen kokonaisuus jostain tietyistä kohteesta tai tilanteesta. Henkilön tiedon valikointi, toiminnan ohjaaminen ja toiminnan seurauksien ennakointi toimii sisäisten mallien avulla. Jos henkilön kieli jää abstraktien sanojen osalta vähäiseksi, ei hänellä myöskään ole tällöin välineitä ja kykyä abstraktiseen ajatteluun. (Himberg ym.2000, 48–49 ja 145.)

Motoriset suoritukset ovat ihmislajille luonteenomaisia ja vaikuttaa siltä, että kypsyminen takaa taitojen omaksumisen. Motoristen taitojen oppimiseen on olemassa omat herkkyyuskautensa, mutta ei ole pystytty osoittamaan ikävaihetta, jolloin taitojen oppiminen olisi mahdotonta. Motorinen kehitys etenee vaiheittain tietyssä järjestyksessä. Motoriikka jaetaan karkea- ja hienomotoriikkaan. Ensin kehittyy henkilön karkea motoriikka, jolloin opitaan hallitsemaan suuria lihaksia ja liikkeiden perusmallit. Hienomotoriikan kehittyessä henkilö alkaa hallita myös pienempiä lihaksia ja niiden yhteistoimintaa. (Himberg ym. 2000, 34–35.)

2.2 AAIDD:n määritelmä kehitysvammaisuudesta

The American Association on Intellectual and developmental Disabilities eli AAIDD:n malli älyllisestä kehitysvammaisuudesta on toiminnallinen ja kehitysvammaisuutta määrittelevät: edellytykset tai kyvyt sekä ympäristö ja toimintakyky. Tässä on kyse älyllisten ja adaptiivisten eli henkilön mukautumiseen liittyvien taitojen ja ympäristön vaatimusten keskinäisestä vuorovaikutuksesta. (Nurmi ym. 2005, 15.) Tämä tarkoittaa sitä, että älyllinen kehitysvammaisuus on vammaisuutta ainoastaan tämän vuorovaikutuksen perusteella (Kaski ym. 2009, 16–17).

AAIDD:n määritelmän mukaan kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoittuneisuutta. Tyypillistä kehitysvammaiselle henkilölle on keskimääräistä alempi suorituskky eli älykkyyssosamäärä, johon samanaikaisesti liittyy rajoituksia vähintään kahdessa eri adaptiivisten taitojen osa-alueissa. Kehitysvammaisuus on tunnistettavissa ennen henkilön 18 vuoden ikää. (Kaski ym. 2009, 17.)

2.3 Henkisen suorituskkyvyn määrittäminen ja käyttötarkoitus

Henkistä suorituskkyä arvioidaan standardoitujen psykologisten testien avulla ja niitä voidaan täydentää sosiaalista adaptaatiota mittaavien asteikkojen avulla. Henkilön älylliset kyvyt ja sosiaalinen sopeutumiskyky voivat muuttua ajan kuluessa ja siksi WHO:n tautiluokitus edellyttää, että kehitysvammaisuuden asteen luokittelu perustuu vain henkilön senhetkiseen toimintakykyyn. Luokituksen perusteena käytetään älykkyyssosamää-

rää eli ÄÖ:tä. Älykkyyssosamäärä saadaan, kun älykkyyssikä jaetaan henkilön oikealla iällä. Luokituksen mukaan älyllisesti kehitysvammaisia ovat henkilöt, joiden älykkyyssosamäärä on alle 70. Tällöin henkilön älykkyyssikä jää 11 vuoden alle. Älyllistä kehitysvammaisuutta luokiteltaessa otetaan huomioon myös henkilön käyttäytymisen häiriöt. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös muita kehityshäiriöitä, lisävammoja ja sairauksia. (Kaski ym. 2009, 17–19.)

Luokitteluiden tarkoitus on kuvata henkilön terveydentilaa ja siihen liittyvien aiheiden, piirteiden ja tarpeiden kuvaamista. Kuva henkilön toimintakyvystä ja vammaisuudesta muodostuu siinä asiansuhteudessa, jossa hänen elämäntilanteensa ja elinympäristönsä häneen vaikuttavat. On tärkeää henkilön kannalta tunnistaa, mikä osaamattomuus johtuu vammaisuudesta ja mikä esim. oppimisvaikeuksista. Näin henkilön opetus, kuntoutus ja hoito saadaan hänen tarpeitaan vastaaviksi. (Kaski ym. 2009, 19.)

2.4 Älyllisen kehitysvammaisuuden asteet

Lievä älyllinen kehitysvammaisuus (ÄÖ 50–69, älykkyyssikä 9–11 vuotta) aiheuttaa oppimisvaikeuksia. Yleensä lievästi kehitysvammaiset henkilöt ovat toimissaan oma-toimisia ja pystyvät aikuisena itsenäiseen tai hieman tuettuun asumiseen sekä pitämään yllä sosiaalisia suhteita. Työnteossa he tarvitsevat opastusta ja valvontaa. Vaikka lievästi kehitysvammaisen henkilö on melko itsenäinen monilla elämän osa-alueilla, tarvitsee hän usein apua ja tukea saadakseen tarvitsemansa palvelut sekä pystyäkseen asioimaan eri tahojen kanssa. (Kaski ym. 2009, 18, 20–21.)

Keskiasteinen älyllinen kehitysvammaisuus (ÄÖ 35–49, älykkyyssikä 6–8 vuotta) aiheuttaa lapsen kehityksessä merkittävää viivästymistä. Kouluiässä tarvitaan erityisopetusta, mutta mahdollista on kuitenkin saavuttaa jonkinasteinen riippumattomuus itsensä hoidossa ja kommunikointikyvyissä. Tukea ja valvontaa tarvitaan enemmän erityisesti asumisen suhteen kuin lievästi kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Useimmat ovat kykeneviä ohjattuun työhön tai työkeskustoimintaan. (Kaski ym. 2009, 18 ja 21.)

Vaikeasti älyllinen kehitysvammaisuus (ÄÖ 20–34, älykkyyssikä 3–5 vuotta) saa aikaan jatkuvan tuen ja ohjauksen tarvetta. Vaikean älyllisen kehitysvamman omaava henkilö

on riippuvainen muista ihmisistä ja hänen kuntoutumisensa vaatii paljon työtä. Pitkällä kuntoutuksella on mahdollista kehittyä melko itsenäiseksi omissa päivittäisissä toimissa. (Kaski ym. 2009, 18 ja 21.)

Syvästi älyllinen kehitysvammaisuus (ÄÖ alle 20, älykkyydikä 0–2) aiheuttaa täydellisen riippuvuuden muista ihmisistä. Asumisen suhteen tarvitaan ympärivuorokautista valvontaa. Vakavia puutteita löytyy seuraavilla osa-alueilla: kommunikaatio, liikkuminen, kyky huolehtia henkilökohtaisista toimista ja kyky hallita suolen ja rakon toimintaa. Opetuksessa pyritään päivittäisten toimintojen oppimiseen kuten liikunnallisten ja kommunikaatioon liittyvien valmiuksien kehittymiseen. Omatoimiseksi oppiminen esim. syömisen ja pienten työtehtävien suhteen on mahdollista. (Kaski ym. 2009 18 ja 21–22.)

3 YMMÄRRYS JA SEN KEHITTYMINEN

Tämä luku käsittelee todellisuuden ymmärtämistä sekä ymmärryksen kehittymistä. On toki hieman ristiriitaista, että opinnäytetyön otsikossa viitataan sanaan näkemys eikä käytä sanaa ymmärtäminen. Tämä pohjautuu siihen ajatukseen, että en itse usko, että voin käsitellä uskonnollista aihetta täysin sanan ymmärrys kautta. Sanakirja liittyy sanaan ymmärrys seuraavanlaisia sanoja; ymmärtämis-, käsitys-, arvostelukyky, järki ja äly (Suomi Sanakirja.fi 2012 a). Kun taas näkemys-sanaan liittyy seuraavanlainen vivahte; 1) asennoitumis- ja suhtautumistapa 2) käsitys, (näkö)kanta, katsomus ja 3) omakohtaiseen oivaltamiseen perustuva hahmotustapa ja siihen perustava omaleimaisuus (Suomi Sanakirja.fi 2012 b).

Mielestäni uskonnolliset aihealueet eivät ole käsiteltävissä järjen tai älyn kautta. Uskonnollisuus on enemmänkin mielestäni (lahjaksi saatu) tapa hahmottaa maailmaa. Oikea sana tässä uskonnollisessa viitekehyksessä olisi siis mielestäni näkemys. Ymmärryksen kautta ihminen kuitenkin hahmottaa ympäröivän todellisuuden, joten liitän nyt sanaan ymmärrys määreen: tapa (eli tässä tapauksessa todellisuus ei hahmotu pelkästään järjen kautta) eikä kyky, jolloin se saa mielestäni sanan näkemys kaltaisen vivahteen.

Tässä luvussa käsitelen kehitysvammaisen ihmisen ymmärtämistapaa, koska sen kautta ihminen luo kuvan ympäröivästä todellisuudesta. Tällä sanalla ymmärtämistapa viitataan samalla opinnäytetyöni otsikossa käyttämään sanaan näkemys.

3.1 Mitä ymmärrys on?

Älyllisesti kehitysvammaisen ihmisen ainoa todellinen vamma liittyy ymmärrykseen. ”Ymmärrys on etupäässä sitä, että ihminen pitää lähtökohtanaan omia aistikokemuksia ja järjestää niiden pohjalta elämyksensä todellisuuskäsitykseksi.” Tällöin luodaan tilalle, ajalle, laadulle, määrälle ja syyille rakenne. Kehitysvammaisen ihmisen käsittää todellisuuden yksinkertaisempana ja konkreettisempana kuin ns. normaali ihminen. Kehitysvammaisen ihmisen ymmärrys ei ole kuitenkaan sekava eikä outo. Todellisuuskäsityksen pohjalta ihminen ohjaa käsityksiään ja toimintojaan kohti erilaisia päämääriä.

(Kylén 1989, 5 ja 8.) Ymmärrys siis auttaa meitä tekemään sitä, mitä haluamme. Tunteet kertovat, mitä haluamme tehdä ja ymmärrys selvittää meille toimintatavan. (Göran-son 1992, 6.)

Ymmärrys järjestää kokemuksemme ja ryhmittelee ne kokemuksen luonteen mukaan eri ryhmiin. Näitä ryhmiä on viisi; tila (missä?), aika (milloin?), laatu (mikä?), määrä (kuinka paljon?) ja syy (miksi?). Ymmärrys suorittaa operaatioita saavuttaakseen asetetut tavoitteet. Näitä operaatioita on kahdenlaisia: toiminta- ja ajatusoperaatioita. Tavoitteissaan se hyödyntää aikaisemmin opittuja tietoja sekä kokemuksia. Näiden lisäksi ymmärrys heijastaa todellisuutta kuvaamalla esineitä, tapahtumia ja ominaisuuksia. Nämä symbolit ovat apuvälineitä esim. vuorovaikutustilanteissa, oppimisessa sekä ajattelussa. (Göran-son 1992, 7–8.)

Ymmärryksellä on kolme eri tehtävää. Se strukturoi eli järjestää kokemuksia, operoi eli ryhmittelee kokemukset uudelleen ja symboloi eli heijastaa kokemuksia. Nämä edelliset asiat tehdään viidessä eri luokassa eli: tilan, ajan, määrän, laadun ja syyn luokassa. (Göran-son 1992, 8.) Seuraavaksi käsittelemme ymmärryksen kehittymistä, jonka jälkeen palaamme tarkastelemaan lähemmin näitä viittä eri luokkaa.

3.2 Ymmärryksen kehittyminen

Ymmärrys kehittyy neljän eri tason kautta (A-, B-, C- ja D-tasot). Näiden tasojen tarkoituksena on kuvata ymmärryksen toimivuutta. Tasot täytyy käydä läpi yksitellen. Noin 16–20 -vuotiaana kehityksen lakatessa, jäävät ihmiset eri tasoille. Ymmärryksen kehittyminen on henkilökohtaista ja vie ihmisiltä erilaisen ajan. Neljäs eli D-taso vastaa aikuisen ihmisen täysin kehittynyttä ymmärrystä, tällöin ihminen ymmärtää abstraktia keskustelua sekä käsitteellisiä ilmaisuja kuten sananlaskuja ja käsitteitä. Täten kehitysvammaiset jäävät ymmärrykseltään ensimmäiselle, toiselle tai kolmannelle tasolle. (Göran-son 1992, 9.)

Ympärillä olevan maailman ymmärtäminen perustuu ihmisen omasta toiminnasta saattuihin kokemuksiin. Kun lapsi suhtautuu aktiivisesti omaan ympäristöönsä, hän saa siitä tietoa. Aistikokemuksia saadaan toimiessa esineiden ja asioiden kanssa. Ihminen saa

ensimmäiset tietonsa maailmasta oman aktiivisuutensa perusteella. Näin asiat ja esineet saavat merkityksen suhteessa niiden kanssa tehtyyn toimintaan. Teoria ja käytännönkokemuksista tuleva tieto täytyy sovittaa yhteen, jotta saadaan tietoa maailmasta. Ymmärrys sekä vertaa että tulkitsee aistikokemuksia ja ympäristön kanssa suoritettua toimintaa. ”Kokemus on enemmän kuin aistikokemus, kokemus on tulos, joka saadaan, kun toiminta kerrotaan aistikokemuksella.” (Göranson 1992, 10.)

Ajattelun avulla ihminen järjestää toiminnasta ja tunne-elämyksistä saatuja kokemuksia eli tietoja viiteen perustavaa laatua oleviin erilaisiin ryhmiin eli luokkiin. Näissä viidessä luokassa sisältö riippuu siitä, kuinka oma ymmärryksemme järjestää kokemuksia, siitä kuinka kehittynyt symbolifunktioimme on, sekä siitä missä määrin osaamme yhdistellä erilaisia kokemuksia eli toisin sanoen kyvystämme suorittaa toiminta- ja ajatusoperaatioita. Oikeastaan voidaan sanoa, että ihmiselle syntyy kartta todellisuudesta ja tämän kartan avulla ihminen tekee toimintasuunnitelmia. Ensimmäistä luotuaan karttaa ihminen joutuu tarkistamaan useaan kertaan ennen kuin karttaan perustuvat toiminnot johtavat haluttuun tulokseen. Todellisuuskartta tarkentuu biologisen kypsymisen sekä kokemusten kautta. (Göranson 1992, 10.)

3.3 Ymmärrys ja sen viisi eri luokkaa

Ymmärryksellä on kolme eri tehtävää: strukturoida eli järjestää kokemuksia, operoida eli ryhmitellä kokemukset uudelleen ja symboloida eli heijastaa kokemuksia. Nämä edelliset asiat tehdään viidessä eri luokassa eli: tilan, ajan, määrän, laadun ja syyn luokassa. Seuraavaksi tarkempaa tietoa näistä viidestä luokasta.

3.3.1 Tilantaju

Tilantajun avulla ihminen löytää perille haluamiinsa paikkoihin. Se auttaa ihmistä erottamaan ja suhteuttamaan erilaisia muotoja suhteessa toisiinsa. Tilantaju rakentuu paikoista sekä kiinnkohdista, jotka järjestyvät ryhmäksi. Paikkoja sekä kiinnkohtia verrataan toisiinsa suhteessa siihen, miten ne sijaitsevat toisiinsa nähden. Tällä tavoin ihmiselle muodostuu kolmiulotteinen tila, jossa paikat, esineet ja muut sellaiset sijaitse-

vat joko toistensa takana, edessä, ylä- tai alapuolella, sisässä, päällä taikka vieressä. (Göranson 1992, 19.)

Ymmärryksen avulla ihmisellä kehittyy lisäksi tiettyjä yleisiä lakeja esineiden suhteista tilassa. Ihmisen tieto siitä, että nämä lait ovat yhteispäteviä auttaa rakentamaan meille itsellemme sisäisen kartan. Tätä karttaa hyväksikäytämme, kun haluamme löytää jonnekin perille tai orientoitua ympäristössämme. Ihmisen käsitys tilan olemuksesta laajenee saadessa lisää kokemuksia sekä ymmärryksen kehittyessä. (Göranson 1992, 19.)

3.3.2 Ajantaju

Ajantaju muodostuu vertaamalla eri tapahtumia toisiinsa suhteessa siihen, milloin ne tapahtuivat ja kuinka kauan ne kestivät. Verratessamme tapahtumia toisiinsa saamme huomata, että ne tapahtuivat tietyssä järjestyksessä. Käsitys ajasta muuttuu rajallisen nykyhetken tajuamisesta menneen ajan sekä tulevaisuuden ymmärtämiseksi. Aluksi ihmisen ajantaju on täysin riippuvainen omista kokemuksista. Ihminen vertaa itse kokemiaan tapahtumia toisiinsa. Myöhemmin verrataan tapahtumien sattumisajankohtaa ja kestoja omista kokemuksista riippumattomin ajanmäärein kuten vuosina ja tunteina jne. Ihmisen ajantajun kehittyminen on riippuvainen ihmisen ymmärryksestä sekä kokemuksista. Ymmärryksessä eri tapahtumat järjestyvät ja ymmärryksen avulla tapahtumia verrataan toisiinsa. Kaikki olemassa oleva järjestyminen perustuu jonkin järjestämisen perusteena olevan periaatteen noudattamiseen. Periaate muuttuu samalla kun ihmisen ymmärryksen eri toiminnot kehittyvät. Kehityksen myötä kokemukset ymmärretään eri tavalla ja näin ollen periaatteita on muutettava ajantasaisiksi. (Göranson 1992, 20.)

3.3.3 Laaduntaju

Laaduntaju rakentuu kun verrataan asioita toisiinsa suhteessa niiden ominaisuuksiin eli siihen, mitä ne ovat. Huomaamme, että asiat ovat samanlaisia, erilaisia tai sitten ne muistuttavat toisiaan. Ihminen oppii myös, että samanlaisuus ja erilaisuus toimivat tietyllä tavalla. Asioista on mahdollista tehdä johtopäätöksiä, vaikkei niitä suoraan ilmais-taisikaan. Laaduntajun suhteen ymmärryksessä rakentuu hierarkkinen luokkien järjestel-

mä, jossa jokaiseen luokkaan kuuluu asioita, jotka jossain suhteessa ovat samanlaisia eli niillä on siis jokin yhteinen ominaisuus. A-tason alussa laaduntaju perustuu täysin ihmisen omaan toimintaan ja C-tason lopussa asioiden ominaisuuksiin. Ihmisen laaduntaju kehittyy tilanteen tajuamisen, rajallisen asian tajuamisen ja yleisen asian tajuamisen kautta lopulta ajatuksen tajuamiseksi. Tämä ajatuksen tajuaminen on neljännen tason laaduntajua. (Göranson 1992, 34.)

3.3.4 Määräntaju

Ihmisen määräntaju rakentuu, ihmisen verratessa eri määriä keskenään. Määrät voivat olla joko yhtä tai eri suuria, tämän lisäksi ne voidaan laittaa suuruusjärjestykseen. Ihmisen ymmärryksen ja kokemusten kasvaessa aletaan ymmärtää myös lukumäärien merkitys. Tällöin on myös mahdollista ymmärtää, että määrä voidaan jakaa tietyksi määräksi pienempiä osia, jolloin jokainen osa on samanarvoinen. Määräntaju perustuu myös ihmisen omaan toimintaan eri asioiden kanssa. Ensin ihminen vertaa erilaisia määriä suhteessa itseensä. Myöhemmin on mahdollista verrata keskenään pareja. Ihminen alkaa myös huomata, että määrät koostuvat useista asioista. Tällöin on verrattava keskenään useampia pareja, jotta saisi tiedon paljonko jokin määrä sisältää. (Göranson 1992, 42.)

Jotta ihminen ymmärtäisi numeroita, täytyy hänen ensin ymmärtää, että numerot symboloivat määriä ja osaltaan sisältävät monia osia eli yksiköitä. Ihmisen täytyy kyetä ajatuksissaan myös vertaamaan konkreettista määrää kuviteltuun numeromäärään. C-tasolla oleva ihminen ymmärtää numeroiden toimintaperiaatteen, joten hän osaa myös tällöin käyttää rahaa. (Göranson 1992, 42.)

3.3.5 Syy-seuraussuhteentaju

Syy-seuraussuhteentaju rakentuu ihmiselle siten, että hän yhdistää tapahtumia ja toimintoja toisiinsa. Tapahtuma ja toiminta johtavat edelleen seuraavaan tapahtumaan ja toimintaan. Muodostuu tapahtumien verkko, jossa toiminta taikka tapahtuma johtuu jostakin toisesta tapahtumasta tai toiminnasta. Erotettavissa on neljä erilaista yhteyttä; 1) yksinkertainen yhteys, jossa vain yksi tapahtuma tai toiminta johtaa seuraavaan, 2) mo-

nia eri tapahtumia tai toimintoja, jotka johtavat samaan lopputulokseen, 3) vain yksi tapahtuma taikka toiminta, joka johtaa useampaan eri lopputulokseen ja 4) monia tapahtumia ja toimintoja, jotka voivat johtaa moniin eri lopputuloksiin. Kehitysvammaisilla on tapana järjestää mielessään suurin osa toiminnoista ja tapahtumista yksinkertaisiksi syy-seuraussuhteiksi. Muun tyyppisiä yhteyksiä heidän on vaikea ymmärtää. (Göranson 1992, 50.)

Kahden tapahtuman välillä olevan yhteyden selittämiseen on olemassa monenlaisia eri tapoja. Ihminen selittää yhteyden eri tavoin riippuen hänen ymmärryksestään ja kokemuksistaan. A-tasolla oleva ihminen ei kysy miksi, B-tasolla olevalle kyse useimmiten on toiminnan tai tapahtuman tarkoituksesta ja C-tasolla oleva taas haluaa selvittää tapahtuman tai toiminnan alkuperän. (Göranson 1992, 50.)

Syy-seuraussuhteen taju siis perustuu kykyyn yhdistää eri tapahtumia siten, että niistä muodostuu kokonaisuus, jossa tapahtuma tai toiminta johtaa johonkin lopputulokseen. Tämä perustuu kykyyn järjestää sekä toimintoja ja tapahtumia jos niin -periaatteen mukaan. Toiminnot ja tapahtumat järjestämällä saadaan vastaus kysymykseen miksi. Ihmisen toiminnalle on aina syy eli toiminnan tavoitteena on jokin päämäärä ja sen saavuttaminen eli siis syy-seuraussuhteen tajulla on erityisen tärkeä merkitys eri toimintamuotoja valittaessa. Toiminnan päämäärät voivat olla joko biologisia taikka psykologisia. (Göranson 1992, 43.)

Ihmiset hahmottavat todellisuuden eri tasoilla, joten syyn ja seurauksen välinen yhteys on eri tasoilla erilainen. Syyn ja seurauksen välinen yhteys on helpointa nähdä silloin, kun tietty toiminta taikka tapahtuma johtaa aina samaan lopputulokseen. Aina syyn ja seurauksen väliset yhteydet eivät ole yksinkertaisia ja usein emme edes osaa selittää miksi jotain tapahtui. Myöskään emme osaa ennustaa, mitä tulee tapahtumaan. On olemassa monia eri tapoja selittää, miksi jotakin tapahtuu tai miksi jokin asia on niin kuin on. (Göranson 1992, 43–44.)

3.4 Ymmärryksen vaikeus

Kehitysvammaisilla ymmärrys kehittyy aivan kuten muillakin normaaleilla lapsilla, tosin se on hitaampaa ja pysähtyy aikuisiässä alemmalle tasolle. Kehitysvammaisen poikkeavaan ymmärryksen kehittymiseen voi olla syynä myös rajoittunut aivovaurio. Tämä voi vaurioittaa lukemiskykyä tai tehdä tunnistamisen mahdottomaksi. Aivovauriosta johtuva kehitysvammaisuus voi tehdä ihmisen todellisuuskäsityksestä pirstaleisen ja hajanaisen. Näin ymmärrystä kuvaava profiili on ihmisellä epäsäännöllinen. Vaurio voi olla myös niin laaja, että sen vaikutus on samanlainen kuin kehityksen estymisessä. (Kylén 1989, 16.)

Ihmisellä, jonka kehitysvamma johtuu kehityksen estymisestä sekä niillä, joiden vamma johtuu vauriosta, voi ymmärryksen kehittyminen häiriintyä. Kun ihmisen tunne ja tahto yhdistyvät tietoon sekä johtavat toimintaan, voidaan saavuttaa ne tavoitteet, jotka tahto on valinnut ja ne joihin tieto ohjaa. Tavoitteen saavuttaminen saa siis aikaan sekä tunnetta tietopohjaisen vastineen. (Kylén 1989, 16–17.)

Mikä sitten on ymmärryksen merkitys persoonallisuuden dynamiikassa ja yhteistoiminnassa ympäristön kanssa? Ymmärrys antaa meille tietomme tai todellisuuskäsityksemme. Todellisuuskäsitys taas kertoo meille tavoitteemme sekä sen, miten ne saavutetaan. Yksinkertaisempi todellisuuskäsitys voi vaikeuttaa tavoitteiden asettelua ja niiden saavuttamista. Apua saadessaan ihmisen on kuitenkin mahdollista kehittyä sosiaalisesti ja tasapainoiseksi yksilöksi. Toisaalta, jos ihminen ei saa virikkeitä tai hän on tunne-elämältään häiriintynyt tai aloitekyvytön, hän voi pysyä luonnollista tasoaan alemmalla ymmärrystasolla. Täten onkin tärkeää, että kehitysvammaisilla on sellainen ympäristö, jossa heidän aloitekykynsä ja toimintaan voidaan kiinnittää huomiota. Tärkeää on myös tunteiden ja tarpeiden huomioonottaminen. (Kylén 1989, 17–18.)

Kokemukset antavat ihmisen ajattelulle sisällön. Abstraktiotason määrää taas ihmisen ymmärrys. Mutta jollei ihmisen ajattelulla ole sisältöä, ei ymmärryskään voi kehittyä. On tärkeää kehitysvammaiselle saada tiedollisia virikkeitä. Tärkeimmät tiedolliset virikkeet saadaan osallistumalla aktiivisesti arkipäivän toimintoihin. Arkiaskareet suovat ihmiselle kaikki virikkeet, joita ymmärrys tarvitsee kehittyäkseen edellytyksensä mukaisesti. Tosin arkikin voi muuttua virikkeettömäksi, jos siinä ei tapahdu ikinä muutoksia.

Hyvä kouluopetus voi myös osaltaan korvata virikkeettömän asumisen haittoja. (Kylén 1989, 18.)

Sosiaalisen kehittymisen ja ymmärryksen kannalta on tärkeää, että ihminen tapaa ja oppii tuntemaan erilaisia ihmisiä. Tämä edesauttaa luomaan hyvän kuvan todellisuudesta sekä itsestään. Näiden ympäristöstä saatujen kokemusten ja tunne-elämysten perusteella ihminen oppii sekä pitämään ja olemaan pitämättä eri ominaisuuksistaan. Tällä tavalla ihmisen itsetunto kehittyy. Ympäristön reaktiot määräävät suurilta osin sen, mistä ominaisuuksista ihminen pitää ja ei pidä itsessään. (Kylén 1989, 18.)

Vielä kertauksena kolme erityyppistä syytä häiriöihin; 1) aloitekyvyttömyys, joka johtuu ihmisen puutteellisista mahdollisuuksista vaikuttaa omaan tilanteeseensa, 2) huonot tunne-elämän virikkeet ja 3) huonot tiedolliset virikkeet. Häiriöt voivat vaikuttaa tunne-elämään, jolloin ihminen voi muuttua: välinpitämättömäksi, masentuneeksi, avuttomaksi, aiheettomasti kiukkuiseksi, itseään tuhoavaksi, rauhattomaksi, levottomaksi ja kehittämällä stereotyyppioita. Nämä häiriöt voivat vaikuttaa tarpeiden kontrollointiin ja voivat johtaa huonoon ruokahaluun tai pakkosyöntiin, univaikeuksiin tai huonoon ulostamisen hallintaan. Virikkeetön ympäristö johtaa heikkoon todellisuuskäsitykseen, mutta samalla se voi myös johtaa keskittymisvaikeuksiin. Kokonaiskäsityksen muodostuminen vaikeutuu samalla. Mahdollisesti se voi myös johtaa ymmärrystason alenemisen. Puhekieli on erityisen herkkä häiriöille, joten kieli- ja puhehäiriöt ovat myös mahdollisia. (Kylén 1989, 19.)

Eläminen epäsuotuisassa ympäristössä aiheuttaa kehitysvammaiselle paljon kärsimystä. Parantuneet olot kuitenkin voivat johtaa huomattaviin parannuksiin, lukuun ottamatta vaikeimpia tilanteita. Osa aikaisemmin kuvatuista reaktioista voi toimia myös merkinä aivovauriosta tai lääkkeiden käytöstä. Ympäristön ollessa epäsuotuisa oireet vaikuttavat yhdessä ja siis pahenevat. (Kylén 1989, 19.)

4 SPIRITUALITEETTI

4.1 Hengellisyys

Spiritualiteetti-termi tulee latinan kielen sanasta *spiritualis*, joka tarkoittaa hengellistä. Sanalla spiritualiteetti tarkoitetaan sekä hengellisyyttä että hengellistä elämää. Spiritualiteetti on ihmisten hengellistä elämää, jossa uskon käytännöllinen harjoittaminen toteutuu yhdessä erityisesti muiden kristittyjen kanssa. Siinä korostetaan hengellisen elämän kasvua ja hengellisen havahtumisen merkitystä kirkossa. Hengellisen elämän harjoittamiseen kuuluu mm. messuun osallistuminen, hiljaisuus, mietiskely, yhteys muihin uskoviin, rukous- ja hartaushetket, hengellinen laulaminen, retriitti, Raamatun lukeminen sekä rukous. Kristillisen liikkeen taikka yhteisön hengellisen elämäntapaa ja tulkintaa voidaan myös kutsua tämän tietyn yhteisön spiritualiteetiksi. (Jussila, Oinonen, Unkuri & Vatanen 2004, 341.)

Spiritualiteetissa on kyse ihmisen syvästä persoonallisesta tavasta elää ja olla. Sen perusteena on olemassaolon perusteiden kysely. Siitä löytyy ihmisen syvin olemus sekä elämän merkitys. Spiritualiteetin sisältö on useimmiten uskonnollinen tai moraalinen. Kaikissa uskonnoissa spiritualiteetin lähtökohtana on yhteinen tietoisuus siitä, että elämän arjen takana on olemassa jotain sellaista syvyyttä tai pyhyyttä, joka tuo elämälle sen perimmäisen merkityksen. Kun spiritualiteetista puhutaan, pyritään tätä kokemusta sanoittamaan. (Kotila 2003, 19.)

Spiritualiteettiä ovat pyrkineet avaamaan mm. seuraavat henkilöt; Augustinus, Alister E. McGrath, Owe Wikström, Louis Boyer, P.Pourrat, Philip Sheldrake, Paavo Rissanen, Antti Raunio, Andres Arborelius, Henry Nouwen, Wilfrid Stinissen, Seppo Häyrynen, Matti-Pekka Virtaniemi, Seppo A. Teinonen ja William Johnston (Kotila 2003, 14–21).

4.1.1 Hengellisyyden kokeminen

Hengellinen elämä voidaan nähdä pyhän kohtaamisena. Usein pyhä koetaan jonkinlaiseksi laatusanaksi esim. hyväksi, täydelliseksi, ehjäksi tai sopusointuiseksi. Spiritualiteetti-

teetin yhteydessä on kuitenkin oleellista, että pyhästä puhutaan Pyhänä eli pohjimmiltaan omana persoonanaan. Kohtaaminen Pyhän kanssa on Jumalan ja Kristuksen edessä olemista ja kontaktia tämän ajan rajat ylittävään todellisuuteen. Ainoastaan persoonallinen Pyhä voi pelastaa ihmisen, siksi onkin tärkeää, että usko ohjaa moraalialia. Yhteys persoonalliseen Pyhään koetaan osana inhimillistä todellisuutta, ne ovat osa ihmisen todellisuutta ja todellistuvat ihmisessä itsessään. Jumalan ja ihmisen todellisuus yhtyvät. (Kettunen 2003, 361–362.)

Ihmisen omaan kokemusmaailmaan voivat kuulua osana uskonnolliset kokemukset ja sekä niiden syntyminen. Ihmisestä ei voi erottaa erityistä hengellisen kokemuksen aluetta, kuitenkin voidaan väittää, että sen syntyyn vaikuttavat muusta kokemuksesta poikkeavat tekijät, joista keskeisin on suhde tuonpuoleiseen. Tästä suhteesta syntyy hengellinen kokemus. Sisäistä ja ulkoista todellisuutta ei voida erottaa toisistaan, muuten kokemusta voidaan tulkita yksipuoliseksi. Hengellinen kokemus ei ole tulkittavissa erillisenä omalakisena alueenaan. Ihmisen ja jumalanvälisen suhteen jumalanpuoleinen pää on täysin tutkimukselta saavuttamattomissa. Mahdollista on tutkia vain sitä, mitä ihmisessä tapahtuu. (Kettunen 2003, 363.)

Hengelliseen kokemukseen vaikuttavat ihmisen tunne-elämä, elämänhistoria ja ihmisuhteet. Hengelliset kokemukset kuuluvat osana ihmisen psykodynaamista kokonaisuutta. Tämän johdosta ihmisen hengellinen elämä voi olla tiettyjen elämänhistorian tapahtumien toistamista, kieltämistä, korvaamista taikka muuttamista. Ihmisen alkaessa käsitellä näitä asioita on mahdollista tunnistaa, että uskonelämässä tai teologiassa olevat piirteet muistuttavat häntä jostakin, mikä on tapahtunut hänen omassa historiassaan. Ihmisen omalla elämänhistorialla on vaikutusta siihen, mitkä asiat tuntuvat läheisiltä kirkon traditiossa. Jokainen uskonelämän tapahtuma on samalla myös psykologinen tapahtuma. (Kettunen 2003, 363–364.)

Ihmisen täytyy ottaa huomioon kolme eri todellisuutta löytääkseen hengellisen eheyden ja kokonaisvaltaisuuden elämäänsä. Ensimmäinen on kirkon uskotraditio, toinen ihmisen oma kehitys ja kasvuprosessi ja kolmas asia on se kulttuurillinen, sosiaalinen ja yhteisöllinen maailma, jossa ihminen on elänyt. On tärkeää, että nämä kolme eri asiaa huomioidaan samanaikaisesti. Kestävä spiritualiteetti muodostuu ihmisen kokonaistilanteesta, tämän kanssa myös Jumala kommunikoi. Ihmisen hengellistä elämää ei voida

ymmärtää ilman ihmisen sekä hänen yhteisönsä tuntemista. Ensimmäinen asia polulla Jumalan tuntemiseen, on itsensä tunteminen. Jumalan kohtaamiseen sisältyy tuntematon alue, jonka edessä ihminen pysähtyy. Jumala on paljon enemmän, mitä sanoilla pysytymme kertomaan ja ajattelemaan. Hengellinen elämä, joka syrjäyttää jotain ihmisen elämäntodellisuudesta, ei ole ehjää. (Kettunen 2003, 364–366.)

Uskonnollisella kokemuksella on erilaisia ulottuvuuksia ja sävyjä. Useimmiten ihmisen tavoitellessa uskonnollista kokemusta, hän tavoittelee useimmiten miellyttävää, hoitavaa tai vapauttavaa kokemusta. Usein uskonnollisen kokemuksella tavoitellaan myös helpotusta elämän vaikeuksiin. Raamattu kertoo kuitenkin monipuolisempaa kuvaa Jumalan kohtaamisesta. (Kettunen 2003, 369–370.)

Ziljstra on uskonnonpsykologisessa tutkimuksessaan erottanut mm. seuraavanlaiset kolme puolta uskonnollisessa kokemuksessa. 1) Kokemus, joka herättää pelkoa ja vastustusta. Kokemus valtaa ihmisen yhtäkkiä hänen joutuessaan kosketuksiin erilaisen todellisuuden kanssa. 2) Kokemus, joka ihastuttaa ja vie ihmisen hurmioon. Tämä herättää halua kiittää sekä ylistää Jumalaa. 3) Kokemus pyhästä, joka edustaa ääretöntä hyvyyttä sekä oikeudenmukaisuutta. Kokemuksen eettinen ulottuvuus voi synnyttää myötätuntoa lähimmäistä kohtaan. (Kettunen 2003, 370.)

Uskonnollisen toiminnan päämäärä on Pyhän kohtaaminen. Se on kuitenkin eri asia kuin kokemusten tavoittelu. Pyhän kohtaaminen voi olla ihmiselle hyvin positiivinen tai negatiivinen tapahtuma. Hengellisen toiminnan tavoite ei voi olla minkään sekundäärisen hyödyn tuottaminen. Kristillisessä uskossamme Jumala on itseisarvo. Väittely uskonnollisten kokemusten oikeellisuudesta on turhaa. Muistettava kuitenkin on, että kenenkään yksilön taikka ryhmän kokemus ei voi olla ainut mahdollinen. (Kettunen 2003, 370–371.)

4.1.2 Kehitysvammaisten hengellisyydestä

Marjut Vilja (1992) kertoo tutkielmassaan seuraavaa kehitysvammaisten hengellisyydestä. Viljan haastateltavien asenteet olivat uskonnollisia asioita kohtaan yleensä myönteisiä. Sen osoitti kysymyksiin saadut vastaukset sekä osallistuminen hengelliseen toi-

mintaan. Hengelliseen toimintaan osallistuminen toi osallistujalleen mahdollisuuden hiljentyä sekä kokea Jumalan läsnäolo. Jumalanpalveluksissa tärkeiksi koettiin virsien veisaaminen, saarna sekä pyhä ehtoollinen. Saarna ja Raamatun tekstit kuunneltiin hyvinkin tarkasti. (Vilja 1992, 4.)

Viljan tutkielmassa kehitysvammaiset kuvasivat Jumalan huolenpitoa hyvin konkreettiseksi. Varsinkin keski-asteisesti kehitysvammaiset kokivat Jumalan huolenpidon ja läsnäolon muissa ihmisissä. Lievemmin kehitysvammaiset kokivat huolenpidon terveytenä ja turvallisenä olona. Myös ruoka ja puhtaat vaatteet koettiin Jumalan hyvänä tahtona. Myös suojelusenkelit mainittiin. (Vilja 1992, 18–19.)

Rukouksen kehitysvammaiset määrittivät keskusteluksi Jumalan kanssa. Moni kuvasi rukousta pyytämisenä ja kiittämisenä. Lähes kaikki kertoivat rukoilevansa. Haastateltavat kertoivat rukoilevansa usein. He käyttivät harvoin valmiita rukouksia. Suosituimpia rukouksia olivat esirukoukset toisten puolesta sekä rukoukset oman terveyden puolesta. Ylistys tai kunnianosoitusta Jumalalle mainittiin olevan mukana van harvoissa rukouksissa. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että kehitysvammaiset luottavat Jumalaan ja uskovat siihen, että Jumala sekä kuulee rukoukset, että vastaa niihin. (Vilja 1992, 20.)

Laura Masih (2011) on tutkinut opinnäytetyössään kehitysvammaisten hengellisyysden ulottuvuuksien tärkeysjärjestystä pienryhmäriippileirillä. Havainnointiaineiston perusteella tärkeimmäksi osoittautui rituaalinen ulottuvuus. Tähän kuuluu uskonnon harjoittaminen, yhteisöt, laulu sekä pyhä tila. Toiseksi tärkeimmäksi osoittautui hengellisyysden ideologinen ulottuvuus. Tällöin havainnointiaineistossa korostui keskustelut siitä, mihin me uskomme ja millainen Jumala on. Kolmanneksi tärkein oli hengellisyysden älyllinen ulottuvuus. Leiriläisillä oli jo nimittäin paljon tietoa uskonnoista jo ennen leiriä. Neljänneksi tärkeimmäksi nousi hengellisyysden välillinen ulottuvuus. Tähän kuuluivat esim. sielunhoito ja auttaminen. (Masih 2011, 28.)

Opinnäytetyössään Masih haastatteli myös asiantuntijoita, liittyen kysymykseen, kehitysvammaisten hengellisyydestä. Haastattelujen perusteella asiantuntijat olivat nimenneet seuraavanlaisia asioita. (Masih 2011, 35.)

Turvallisuuden tunne ja luottamus toisiin ihmisiin oli asiantuntijoiden mukaan kaikista tärkein asia, jota ilman kehitysvammaisen ei voi tuntea hengellisyttä. Konkreettisuutta pidettiin hyvin tärkeänä työkaluna, joka auttaa kehitysvammaisia käsittämään muuten abstrakteja hengellisiä asioita. Useat haastateltavat toivat esiin kehitysvammaisten mutkattoman suhteen uskoon. Mutkattoman siitä tekee kehitysvammaisten kritiikittömyys hengellisyttä kohtaan. Laulut ja laulaminen ovat kehitysvammaisten vahvuuksia ja yhteisöllisyyttä pidettiin tärkeänä osana kehitysvammaisten hengellisyttä. (Masih 2011, 35.)

Masih (2011) toteaa myös opinnäytetyössään, ettei kehitysvammaisten hengellisyttä ole tutkittu paljon, eikä siitä löydy myöskään paljon kirjoituksia. Täten se on siis ”erityinen alue, jonka tuntevat vain harvat ihmiset tai sitten useammat, joilla ei ole ollut halua kirjoittaa aiheesta.” Masihin mielestä ”ei ole samantekevää onko kehitysvammaisten hengellisydestä kirjoitettua tietoa vai ei, koska kehitysvammaiset voivat opettaa meille Jumalan kohtaamista ja rakastamista.” (Masih 2011, 33.)

4.2 Jumalakäsitys

Seuraavaksi tarkastellaan jumalakäsitystä, sen muodostumista sekä lopuksi vielä kehitysvammaisten jumalakäsityksen erityispiirteitä. Tässä opinnäytetyössä käytetään termejä jumalakäsitys ja jumalakuva samaa tarkoittavana sanana.

Jumalakovalla tarkoitetaan ihmisen käsitystä Jumalasta. Omaa jumalakuvaamme, me ihmiset ilmaisemme, mm. siten kuinka harjoitamme omaa uskoamme, rukoilemme Jumalaa tai puhumme hänestä. On tärkeää erottaa käsitteellisesti toisistaan jumalakuva ja Jumalan persoona. Tutkimuksellisin menetelmin Jumalan tavoittaminen on mahdotonta. Tyytyminen on Jumalan antamaan vastaukseen Moosekselle ”Minä olen se joka olen” (2. Moos :14., Kettunen 2003, 371.)

Omassa jumalakovassamme ilmenee sekä usko että suhteessa oleminen Jumalaan. Tämä on aina immanenttinen asia. Jumala ja jumalakuva siis liittyvät toisiinsa, mutta ovat silti eri asioita. Kristillisen jumalakuvan tarkoituksena on kertoa Jumalasta. Immanenttisuudessaan tämä asia ei silti ole identtinen Jumalan kanssa. Jumalakuva siis sijaitsee Jumalan ja ihmisen välisen suhteen ihmisenpuoleisessa päässä ja täten se on siis ihmisen hahmottama käsitys Jumalasta. (Kettunen 2003, 371.)

Kristillisen tradition tai yksilön tasolla ei voida puhua yhtenäisestä jumalakuvasta. Ihmisen elämässä on olemassa monia jumalakuvia tämän lisäksi ne vaihtelevat ja muuttuvat. Muutoksien ei kuitenkaan tarvitse olla uhka Jumalauksolle, jos Jumalan ja jumalakuvan ajatellaan olevan keskenään eri asioita. Toisinaan jumalakuvan muutos on ihmiselle jopa välttämätöntä. (Kettunen 2003, 371–372.)

4.2.1 Jumalakäsityksen muodostuminen

Jumalakuvan syntyminen tapahtuu ihmisen muun kehityksen yhteydessä. Jumalasuhteen perusteet syntyvät läheisten ihmisten tunnesuhteiden perusteella. Yhteys muihin ihmisiin on ratkaiseva jumalakuvan syntymiselle. Perusihmissuhteisiimme luomme tunnekentän, johon tiedollinen ja opillinen aines jäsentyy. Merkittävä vaikutus jumalakuvaan on kristillisellä kasvatuksella ja opetuksella. Jumalakuva puhuttaessa on kyseessä koko elämän perimmäiset tekijät kuten; turvallisuus, toiveet, pelot, orientoituminen elämään, elämän mielekkyys, mielenrauha ja onni. (Kettunen 2003, 372.)

Usein emme tiedosta oman jumalakuvamme taustoja. Jotta voisimme tulla tästä taustasta tietoiseksi, on niihin erikseen paneuduttava. Varsinkin kirkontyöntekijän on tärkeää tunnistaa oma jumalakuva ja sen taustat. On tärkeää tehdä ero tietoisesta ja tiedostomattoman jumalakuvan välille. (Kettunen 2003, 372.)

Tiedostomatonta jumalakuva on käsitellyt teologi ja psykoanalytikko Matti Hyrck väitöskirjassaan. Hyrck on kehittänyt teorian ihmismielen sisällä vaikuttavista tiedostomattomista mielikuvista, jotka sitten aktivoituvat suhteessa Jumalaan. Mielikuvien taustalla on lapsen ja vanhempien välinen tunnesuhde sekä tämän tunnesuhteen pohjalta syntyneet erilaiset mielikuvat. Suhteessa vanhempiinsa lapsella on olemassa useampia eri mielikuvia vanhemmistaan, jotka kehityksen eri vaiheissa muuttuvat. Hyrck on löytänyt ja nimennyt viisi erilaista tyyppiä; houkuttaja, hallitsija, vetäytyjä, vaatija ja parantaja. (Kettunen 2003, 373–375.)

Psykoanalyysin perustajan Sigmund Freudin mukaan, ”ihminen luo itselleen sisäisen mielikuvan Jumalasta ja että tämä mielikuva muodostuu niistä tunteista, toiveista, ja tarpeista, joita lapsella on suhteessa isäänsä.” Tässä teoriassa jumalakäsitys siis muo-

dostuu ratkaisevasti sen mukaan, kuinka lapsi on kokenut isänsä. Teoriassaan Freud jättää käsittelemättä sen, kuinka tyttöjen jumalakuva muodostuu. Käsittelemättä jää myös äidin mahdollinen vaikutus jumalakuvaan. Freudin mielestä ihminen luo käsityksen Jumalasta, jotta hän selviäisi elämän vaikeuksista sekä tulisi toimeen sen avuttomuuden kanssa, jota elämä, kärsimys ja kuolema saavat aikaan ihmisessä. Freudin mielessä Jumala on sublimoitu kuva ihannoidusta vanhemmasta. Freudin mukaan myös historialliset syyt olivat peruste esittää Jumala isän perustyyppinä. (Tamm 2002, 11–12.)

Jumalakäsitys alkaa muotoutua jo varhaisessa vaiheessa. Lapsi painaa muistiinsa kokemuksia isästään. Tavoittamattomissa olevissa muistoissa on isää kohtaan koetut hyvät ja negatiiviset tunteet. Noin viisivuotiaana nämä muistot ja tunteet muuttuvat sisäisiksi käsityksiksi. Osa lapsen ulkoisesta maailmasta, siis läheiset ihmiset, muuttuu sisäiseksi maailmaksi ja siirtyy samalla yliminään. Sisäisen maailman yliminästä tulee vanhempien edustaja eli valvoja ja johtaja, joka on kuin omantunnon ääni. Tähän sisäiseen maailmaan rakentuu myös lapsen käsitys Jumalasta. Käsitys syntyy niistä aineksista, joita lapsi on isänsä suhteen painanut muistiin, kuten muistoista, toiveista, kaipauksesta ja peloista. Tässä jumalakäsityksessä on paljon enemmän rakkautta, voimaa ja armoa kuin lapsen isäkäsityksessä. Silti se säilyy korokkeelle asetetun isän kuvana. (Tamm 2002, 12.)

Uudestaan Freudin ajatuksia toi esille Erik Homburger Erikson. Hän on kehittänyt myös persoonallisuusteorian, jota kutsutaan *ihmisen kahdeksaksi iäksi*. Eriksonin mukaan lapsen ensimmäiset rakkauden, luottamuksen ja huolenpidon sekä suojelun kokemukset luovat perustan myöhemmälle jumalakäsitykselle ja jumalakuvalle. Eriksonin mukaan myös äidillä on tärkeä rooli lapsen jumalakäsityksen syntymisessä. Erikson ajattelee, että varhaisvuosina muodostunut jumalakäsitys kehittyy lisää myöhemmin, kun lapsi joutuu kosketuksiin yhteisönsä uskonnon oppien ja riittien kanssa. ”Persoonallinen jumalakäsitys yhdistyy uskonnon kuvaamaan jumalakäsitykseen ja siirtyy korkeammalle henkiselle tasolle.” (Tamm 2002, 12–13.)

”Eriksonin mukaan sekä psykoanalyttiset että uskontopsykologiset tutkijat ovat antaneet oman panoksensa lapsen jumalakäsityksen syntymisen ja kehityksen pohtimiseen. Eras näistä on Ana-Maria Rizzuto. Muista voidaan mainita Vergote, Loder ja Jaspard.” (Tamm 2002, 13.)

Ana-Maria Rizzuton teoria perustuu Freudin, Eriksonin ja joihinkin muiden tutkijoiden aatteisiin. Rizzuto esittää, että lapsen jumalakäsitys perustuu varhaisiin kokemuksiin vanhemmista ja muista tärkeistä henkilöistä. Kehityksen aikana lapsen jumalakäsitys selkiintyy, muuttuu ja uusiutuu useita kertoja. Lapsen uskonnollisen kypsymisen kautta, alkaa jumalakuva hengellistyä. Käsitys Jumalasta alkaa vapautua inhimillisen elämän alueelta. Jumalakäsitys muuttuu hengelliseksi kokemukseksi. Jumalakuvan muuttaminen on samalla myös oman itsensä muuttamista. (Tamm 2002, 13.)

Kognitiivisen käsityksen mukaan lapsi saa tietonsa Jumalasta vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa. Lapsen kuullessa sanan Jumala, se uppoaa lapsen sisäiseen mielikuvien, ajatusten ja käsitysten maailmaan. Riippuen lapsen iästä, älykkyydestä ja aikaisemmista kokemuksista, saa jumalakäsitys psykologisesti tarkoituksen mukaisen sisällön. Lapsen kasvaessa ja kypsyessä sisältö muuttuu. Ympäristö vaikuttaa myös jumalakäsityksen muotoutumiseen. (Tamm 2002, 27.)

Kognitiivisen koulukunnan piirissä jumalakäsitystä on tutkittu monin tavoin. Lasten ajatuksia Jumalasta on tutkittu. Samalla on testattu lasten kykyä ilmaista sanoin tai kuvin näitä ajatuksia ja kuvitelmiä. Olemassa olevat tutkimukset ovat metodisesti ja teoreettisesti kirjavia. Tutkimuksista osa perustuu uskonnollisia kehitysvaiheita koskeviin teorioihin. Toisissa tutkimuksissa lasten jumalakuvaa on lähestytty sellaisten teorioiden pohjalta, jotka käsittelevät lasten piirustuksia tai kuvien ymmärtämistä. Jotkin tutkimukset on toteutettu ilman suoranaista teoreettista kytkentää. Tutkimuksista tullut kuva on vaikeaselkoinen ja kirjava. Muutamat tutkijat ovat hankkineet tietoa lapsen jumalakäsityksestä koko lapsuuden ajalta. Samaa lapsiryhmää ei ole seurattu koko lapsuuden ajalta. Poikittaistutkimuksia tosin on olemassa, joissa eri ikäryhmiä on tutkittu samana ajankohtana. Tämän takia tuloksia on tulkittava varovasti. (Tamm 2002, 27–28.)

Tutkimustulokset jakautuvat kahteen ryhmään. On tuloksia, jotka on saatu ei-sanallisin menetelmin ja tuloksia, joissa on käytetty sanallisia menetelmiä. Piirtäminen kuuluu ei-sanallisiin menetelmiin. Piirtämistä on käytetty lasten jumalakuvan kartoittamiseen. Piirtämisen käyttö perustuu kahteen olettamukseen. Siihen, että lasten on vaikeaa ilmaista tunteita, mietteitä sekä ajatuksia sanoin. Sekä siihen, että uskonnollisia elämyk-

siä ei voi ilmaista sanallisesti. Sanallisissa tutkimuksissa lapsia on haastateltu tai käytetty muuta semanttista menetelmää kuten vapaata assosiointia. (Tamm 2002, 28.)

Uskontopsykologi Ernest Harms oli ensimmäinen, joka käytti lasten piirroksia ja tulkitsti niiden jumalakuvitelmiä. Hänen tutkimuksensa kuuluvat omaperäisimpiin ja tärkeimpiin uskonnollisuutta koskeviin empiirisiin tutkimuksiin. Harmsin mukaan ”pienet lapset eivät osaa älyllisesti pohtia omaa uskoaan ilman, että he vaikuttavat huvittavilta. Sitä vastoin lapset osaavat hahmottaa ajatuksiaan projektiivisesti piirroksissaan. Niissä he voivat luovan mielikuvituksen avulla kuvata ja tulkita ajatuksiaan, ideoitaan ja mielentilojaan, joita heissä herättää alati muuttuva ja arvoituksellinen Jumala.” Harmsin tutkimukset ovat tehty 1940-luvulla. Piirustusten avulla lasten jumalakuvaa ovat tutkineet myös Mörck & Westling sekä Tamm. Tammin tutkimuksessa lapset piirsivät jumalakuvitelmiään, tämän lisäksi lapsia haastateltiin ja selvitettiin heidän käsityksiään asiasta. (Tamm 2002, 31–32.)

Johtavia lapsen maailmankuvan sekä jumalakuvan tutkijoita, sanaisen menetelmän avulla, ovat Piaget ja Bovet. Piagetia ovat seuranneet esim. Goldman, Fowler, Godin ja Williams. Piaget itse on käyttänyt tutkimuksissaan semi-kliinistä haastattelumenetelmää. Deconchy taas on käyttänyt semanttista, vapaiden assosiaatioiden menetelmää. Jean Babin taas on keskittynyt poikien ja tyttöjen käsityksiin strukturoiduin haastatteluin. (Tamm 2002, 41.)

4.2.2 Kehitysvammaisen jumalakäsitys

Pertti Rajalan (1995) toimittamassa kirjassa *Ei Jumala ainakaan paha ole* kerrotaan seuraavaa kehitysvammaisten jumalakäsityksestä. Kehitysvammaisten jumalakuvaa on tutkittu vähän ja usein se rinnastetaan lapsen jumalakäsitykseen. Rinnastuksessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että aikuisilla kehitysvammaisilla on myös vuosien tuomaa elämäkokemusta, joka vaikuttaa myös asiaan. Monien tutkijoiden käsityksissä lapsen jumalakuvan kehityksessä ilmenee samanlaisia piirteitä. Usein ensimmäinen kuva Jumalasta muistuttaa ihmistä. Vähitellen Jumalasta tulee enemmän henkinen, inhimilliset piirteet häviävät. Lapselle Jumala on kaukainen olento. Jumala on kaiken luoja ja toimii luonnossa lähes inhimillisellä tavalla. Kehityksen myötä, lapsi ymmärtää ”Jumalan yhä

etäisemmäksi, kaukana avaruudessa olevaksi Jumalaksi ja tärkeäksi voimaksi elämässään.” Lapsen mielessä Jumala on sekä hyvä että paha, hän sekä rakastaa että rankaisee. Murrosikäisen mielessä Jumala on aikaisempaa enemmän olemassa inhimillisen olemassaolon tuolla puolen, mutta samalla kuitenkin läheisenä ja lämpimänä olentona. Rukous taas on pienellä lapselle usein toive, joka sisältää maagisia piirteitä. Varhaislapsuudessa voi rukous olla rituaali. Se täytyy tehdä, koska Jumala odottaa sitä. Samalla rukous tuo turvallisuuden tunnetta. Murrosikäisenä rukous koetaan yleensä olevan yhteyttä jonkin ylimaallisen voiman kanssa. (Rajala 1995, 63.)

Tämän Rajalan kirjan kirjoitukset osoittavat, että kehitysvammaisten jumalakuva on hyvin konkreettinen. Kehitysvammaisten jumalakuva näyttää rinnastuvan varhaislapsuuden jumalakuvaan kanssa. ”Kuitenkin kirjoittajien elämäkokemus tuo lisävärinsä ja poikkeamansa lapsuuden jumalakuvaan.” Kirjoitukset kertovat, että osalle kirjoittajista usko on luonut aidon pohjan ja perustuksen elämälle. Joistain kirjoituksista kumpuaa ulkoa opittu liturgia. Jotkin kertovat, että elämän arvopohja on löytynyt muualta kun uskonnosta. Parhaimmillaan elämäkatsomus on ”tie itsensä hyväksymiseen ja oman ihmisyytensä kokemiseen ja myöntämiseen.” (Rajala 1995, 64.)

Marjut Viljan (1992) tutkielmassa *Kehitysvammaisten jumalakäsitys ja uskonnollinen ajattelu*, kerrotaan kehitysvammaisten jumalakäsityksestä seuraavanlaisia johtopäätöksiä. Kehitysvammaisten jumalakuva sekä uskonnollinen ajattelu on olemukseltaan positiivista. Jumalaan luotetaan varauksettomaksi ja hänet koetaan tunnevaltaisena. Jumala on turvallinen isähahmo, joka hyväksyy kehitysvammaisen sellaisena kuin hän on. Kehitysvammaisen usko perustuu pitkälti hänelle kerrotuihin asioihin. Asioiden paikkaansa pitävyyttä arvioidaan pitkälti omien tunteiden kautta. Asioita pidetään totena, vaikka omakohtainen kokemus puuttuisi. Asioihin uskotaan samalla tavalla kuin ne on kuultu. Niihin pyritään myös etsimään konkreettisia todisteita. (Vilja 1992, 30–31.)

Useimmiten kehitysvammaisten käsitys Jumalasta tulee ulkoapäin. Omat kokemukset rikastuttavat jumalakuva. Ylipäätänsä kehitysvammaiset haluavat kuulla Jumalasta ja kristinuskoon liittyvistä asioista. Heillä on halu saada henkilökohtainen kosketus Jumalaan. Kehitysvammaiselle on tärkeää, että Jumala rakastaa yksilöllisesti sekä persoonallisesti, tähän myös kaivataan vakuutusta. Tämän vuoksi on tärkeää, että opetus on elämyksellistä ja henkilökohtaista. Uskossaan kehitysvammaiset ovat yksinkertaisia ja vil-

pittömiä sekä avoimia ja suoria. Pyytäminen tapahtuu arkailematta, mutta vastapainoisesti kiitos ei unohdu. Suhtautumisen Jumalaan on sekä lapsenomaista että arkista ja realistista. Vastakohtaisesti Jumala on myös ihmeellinen taikuri, joka on luonut kaiken. Tämän lisäksi hän pystyy kaikkeen ja tietää myös kaiken. Jumala koetaan myös läheiseksi, joskus jopa ihmismäiseksi persoonaksi, jolle voi kertoa tavallisista asioista. Luottamus Jumalaan on ehdotonta tai sitten turvaa ei hänestä haeta laisinkaan. Kehitysvammainen ei aseta Jumalalle ehtoja, jotta voisi antautua Jumalan lapseksi. Ylipäättänsä kehitysvammaiset ovat kiitollisia ihmisiä ja kiittää osataan aivan tavallisista arkisista asioista. Kehitysvammaiset kapinoivat harvoin Jumalaa vastaan, jos näin tapahtuu, niin samalla he kapinoivat itseään vastaan. ”Kehitysvammaisissa elää toivo paremmasta. He uskovat, että kerran hekin ovat vammattomia.” Toivo kannustaa kehitysvammaista eteenpäin ja samalla tukee uskoa. Jotkin kehitysvammaiset myös kokevat, että vammaisuus on Jumalan lahja ja näin ollen sillä on myös merkitys ja tehtävä tässä maailmassa. (Vilja 1992, 31–33.)

Laura Tanboğan (2005) opinnäytetyössä, *Jumalan kuvat – kehitysvammaisten spiritualiteetin kokeminen*, on päätelty seuraavaa kehitysvammaisten jumalakuvan muodostumisesta.

Teorian pohjalta uskon kehitysvammaistenkin jumalakäsityksen muodostuvan samoin kuin kaikilla ihmisillä sisäsyntyisesti, mutta kaikilla kehitysvammaisilla se ei välttämättä kehity heidän tilansa vuoksi yhtä pitkälle kuin ns. normaaleilla ihmisillä. Usein heidän jumalakäsityksensä vastannee ÄÖ-tason pohjalta määriteltävää kehitysikää vastaavaa tasoa. (Tanboğa 2005, 21.)

Tanboğa (2005) korostaa myös, miten tärkeää on ottaa huomioon ja tukea kehitysvammaisten hengellisyyttä hoitotyössä. ”Kehitysvammaiset voivat saada kokemuksen Jumalasta vain osallistumalla erilaisiin hengellisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin, rukoillen, virsiä laulaen ja Herraa ylistäen kuten jokainen ihminen.” (Tanboğa 2005, 19.)

Vaikeimmin kehitysvammaisilla ihmisillä itsensä ilmaiseminen tapahtuu lähinnä ruumiinkielellä, sillä puhetaitoa ei ole. Asiat ja toiminnot koetaan vain lähitilassa, aika- ja tilaperspektiivi ovat rajoittuneita. Toimintoja ohjaavat intuitiiviset assosiaatiot ja ajatukset. Ruumiinkieli on syvästi kehitysvammaisen äidinkieli. Ruumiinkielellä kommunikointi on mahdollista myös uskonelämän kysymyksissä. Kokemuksen taso on siis yhtä tärkeä tiedollisen tason kanssa. Jumala tulee tutuksi vaikeasti kehitysvammaiselle

vuorovaikutuksen kautta, jolloin hänen perustarpeistaan huolehditaan. (Erityisrippikoulu 2: Oheismateriaali: Ajatuksia 1993, 22–24.)

Tutun henkilön kanssa koettu turvallisuus palauttaa mieleen hyvät arkiset asiat, joiden olemassaolo saa uuden, syvemmän mielekkyyden siitä tietoisuudesta, että Jumala puhuu meille niissä. Samalla kertaa, kun tutut asiat kertovat kehitysvammaiselle minä-sinä-suhteesta toiseen ihmiseen, ne kertovat myös Jumalan läsnäolosta. (Erityisrippikoulu 2: Oheismateriaali: Ajatuksia 1993, 25.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kehitysvammaisten rippikoululaisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta. Tämän lisäksi opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää rippikoululaisten näkemyksiä kiinteästi uskontoon liittyvistä käsitteistä. Opinnäytetyössä on tarkoitus myös tuoda esille leiriavustajien ja kehitysvammatyön pastorien ajatuksia aiheeseen liittyen.

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimusjoukko valikoitui niiden kahden rippikoulun perusteella, mihin minulla oli mahdollisuus päästä osallistumaan. Rippikoululaisia näissä kahdessa eri rippikoulussa oli yhteensä kahdeksantoista, joista päätyi kohderyhmäkseni yksitoista. Nämä yksitoista rippikoululaista valikoitui mukaan sen takia, että heidän kanssaan oli mahdollista kommunikoida sanojen välityksellä. Tämän lisäksi koin tärkeänä, että heidän kanssaan oli saavutettu hyvä puheyhteys. Yhdellä rippikoululaisella ei ollut lupaa osallistua tutkimukseeni ollenkaan ja toisella vain osittain. Nämä huoltajan luvan saaneet rippikoululaiset ovat siis pääasiallinen tutkimusjoukkoni.

Halusin täydentää opinnäytetyötäni saadakseni siihen myös erilaista syvyyttä, joten opinnäytetyöni täydentävät kohderyhmät ovat myös neljä leiriavustajaa ja kaksi kehitysvammatyön pastoria. Kuudesta leiriavustajasta on mukana neljä. Kaksi heistä jäi pois, koska he olivat mukana jo ensimmäisessä rippikoulussa, enkä tällöin ollut tullut vielä ajatelleeksi, että leiriavustajat olisivat myös mukana tutkimuksessani. Nämä kaksi täydentävää kohderyhmää ovat mukana tutkimuksessani, koska heillä on paljon henkilökohtaista kokemusta aiheeseen liittyen ja näin ne osaltaan täydentävät hyvin tutkimustani. Koen että tutkimusjoukkoni on aiheeseen nähden valittu asianmukaisesti.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen. Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kerätään todellisissa tilanteissa. Siinä luotetaan ihmiseen tiedon keräämisen välineenä. Tarkoituksena on aineiston monipuolinen tarkastelu. Laadullisena metodina olen käyttänyt teemahaastattelua, tällöin on tarkoitus, että tutkittavien oma näkemys asiasta pääsee mahdollisimman hyvin esille. Kohdejoukko on myös valikoitu tarkoituksenmukaisesti opinnäytetyön aihetta silmälläpitäen. Tutkimussuunnitelmani on muotoutunut tutkimuksen mennessä eteenpäin. Se on myös tällaisen tutkimuksen tarkoitus. Tutkimusta kuuluu toteuttaa joustavasti ja suunnitelmia täytyy muuttaa olosuhteet huomioon ottaen. Olen pyrkinyt käsittelemään tapauksia ainutlaatuisina ja myös aineistoa on pyritty tulkitsemaan sen mukaisesti. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa. Kysymysten tarkempi muoto ja niiden esitysjärjestys kuitenkin puuttuu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 160, 205). Näin tämä toimi myös käytännössä omissa haastatteluissani. Kysymyspohja oli kyllä valmiina, mutta itse haastatteluissa sen käyttö oli hyvin soveltavaa (LIITE 1: Rippikoululaisten haastattelupohja, LIITE 2: Leiriavustajien haastattelupohja ja LIITE 3: Kehitysvammatyön pastorien haastattelupohja). Liitteinä käyttämäni kysymyspohjat ovat hieman paranneltu varsinaisista kysymyspohjista, jotta lukija voisi paremmin ymmärtää, mitä kysymyksilläni olen tarkoittanut.

Alkuun käytin myös osallistuvaa havainnointia ja tein muistiinpanoja sekä tallensin tilanteita. Päädyin kuitenkin jättämään tämän tiedonkeruumenetelmän pois, koska aineisto olisi laajentunut aivan liian suureksi. Työssä on myös tulkittu rippikoululaisten leikkelemiä kuvia aiheesta pyhä (LIITE 4: Kollaasit aiheesta pyhä).

5.4 Aineiston keruu

Lupa tutkimukselleni varmistui keväällä 2010. Tämän jälkeen vanhemmilta pyydettiin kirjalliset luvat rippikoululaisten osallistumisesta tutkimukseeni (LIITE 5: Huoltajan lupa). Nämä luvat pyydettiin kesällä 2010 rippikoululaisten ennakkoviikonlopuissa, joissa myös esittelin lyhyesti tutkimustani ja sen tarkoitusta. Yhdeltä vanhemmalta lupa pyydettiin puhelimen välityksellä, koska en häntä konkreettisesti päässyt tapaamaan.

Vain yhden rippikoululaisen vanhempi kielsi tutkimukseeni osallistumisen. Tämän lisäksi yksi rippikoululainen sai osallistua tutkimukseeni vain osittain.

Yksitoista rippikoululaista haastateltiin varsinaisesti rippileirien aikana. Henkilökohtaisesti minulle oli tärkeää, että olin saavuttanut haastateltaviini hyvän puheyhteyden ennen haastattelua ja että rippikoululainen oli myös itse halukas keskustelemaan kanssani tarkemmin aiheeseeni liittyen. Haastattelutilanteissa koin tärkeäksi, että tila haastattelulle oli rauhallinen. Pyrin myös luomaan haastattelutilanteesta mahdollisimman mukavan ja turvallisen haastateltavalle. Haastattelut muotoutuivat yleisesti ottaen varsin leppoisiksi keskustelutilanteiksi. Välillä aiheesta poikettiin kovastikin, mutta annoin rippikoululaisten puhua vapaasti heille tärkeistä asioista, jos sellaisia tuntui vastaantulevan. Neljä leiriavustajaa haastateltiin myös leirien aikana. Kahden kehitysvammatyön pastorin haastattelut tein myöhemmin syksyllä 2010.

Kaikki haastattelut tallennettiin sanelukoneelle. Kestoltaan rippikoululaisten haastattelut kestivät noin parista minuutista reiluun kymmeneen minuuttiin. Avustajien haastattelut olivat kestoltaan samansuuntaisia. Pastorien haastatteluista tuli pitempiä ja niiden kestot jäivät vajaan tunnin ja reilusti yli puolentoista tunnin pituisiksi. Haastattelujen pituudessa täytyy huomioida se, että aiheeseen liittyen tuli myös poikkeamia, jolloin keskustelu poikkesi täysin tarkoitetusta aiheesta.

Tein myös osallistuvaa havainnointia ensimmäisen leirin ajalla, mutta tulin kuitenkin siihen tulokseen, että en aio hyödyntää sitä tutkimuksessani, koska aineisto olisi kasvanut aivan liian suureksi. Tutkimuksessani on myös tulkittu rippikoululaisten leikkaamia kuvia aiheesta pyhä.

5.5 Aineiston analysointi

Rippikoululaisten haastattelut litteroitiin soveltuvin osin, koska itse aiheeseen saattoi liittyä suuriakin poikkeamia. Tämän jälkeen loin otsikot haastattelupohjia avuksi käyttäen Liitettä 1 (Liite 1: Rippikoululaisten haastattelupohja) esim. Pyhä Henki, synty ja rukoileminen. Tämän jälkeen kävin jokaisen haastattelun erikseen läpi ja etsin tekstistä kohdan, jossa aiheesta oli mahdollisesti keskusteltu. Eli tekstikohta nimettiin otsikon

mukaan. Tämän jälkeen minun oli helppo yhdistää kaikki samaan otsikkoon liittyvät vastaukset. Opinnäytetyössäni on tulkittu myös rippikoululaisten leikkaamia kuvia aiheesta pyhä (Liite 4: Kollaasit aiheesta pyhä).

Leiriavustajien nauhoitettujen haastattelujen pohjalta tein vain muistiinpanot, joiden pohjalta on tehty jokaisesta haastattelusta oma yhteenvetonsa. Kehitysvammatyön pastorien nauhoitettujen haastatteluiden pohjalta on myös tehty vain muistiinpanot. Näiden muistiinpanojen pohjalta on tehty kummastakin omat yhteenvedot.

Alaluvussa *6.4 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset*, rippileiriläisten, leiriavustajien ja pastorien haastattelujen yhteenvedoista on vielä vedetty yhteen yhteiset yhteenvedot ja tehty johtopäätökset.

6 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Rippikoululaisten haastattelut

Rippikoululaisten haastattelujen purussa, olen ensin kirjoittanut rippikoulukirjasta *Kuvatekismus*, sen kohdan, joka on käsitelty aiheeseen liittyen. Nämä kohdat rippikoulukirjasta on lisätty alkuun, jotta lukija voisi verrata opetettavaa tietoa rippikoululaisten vastauksiin. Tämän jälkeen olen tehnyt yhteenvedot aiheittain rippikoululaisten haastatteluista. Olen pyrkinyt nostamaan kaikkia saamani vastaukset esille yhteenvedoissa. Yhteenvedoista tulee ilmi vastausten monipuolisuus ja henkilökohtaiset näkemykset. Epäasiallisia vastauksia en ole nostanut esiin.

6.1.1 Jumalan kutsumanimi ja olemus

Jumala on Taivaan Isä. Hän antaa elämän. Jumala on luonut kasvit, eläimet ja tähdet. Hän on luonut myös ihmisen. Luonto on Jumalan tekemä. (Järvelä, Petäjä, Saarinen & Tuomola 1998, 2.)

Me uskomme, että Jumala on luonut meidät. Hän rakastaa meitä. Jumala on meidän kanssamme joka päivä. (Järvelä ym. 1998, 4.)

Haastateltaessa rippikoululaisia, he kertoivat kutsuvansa Jumalaa seuraavanlaisilla nimillä; Taivaan Isä, Jumala, Isä Taivaan sekä Herra. Eräs rippikoululainen kertoi kutsuvansa Jumalaa Jeesukseksi.

Kyseltäessä tarkemmin Jumalan olemuksesta, saatiin seuraavanlaisia vastauksia. Ensimmäkin moni rippikoululainen mielsi Jumalan jonkin näköiseksi. Eräs rippikoululainen kertoi Jumalan olevan iso ja lihava. Toinen kertoi Jumalalla olevan ruskea parta ja tukka sekä omaavan vielä silmät, nenän, suun ja kädetkin. Jumalalla kerrottiin olevan myös kiva puku, joka on väriltään sininen. Yksi rippikoululainen totesi Jumalan olevan partainen mies.

Olemukseltaan Jumalaan liitettiin taas seuraavanlaisia asioita. Jumalaa pitää huolta ja suojelee meitä ihmisiä. Jumala auttaa ja kuuntelee meitä. Jumalaan voi luottaa. Jumalan

kerrottiin myös parantavan. Hauskakin Jumalan kerrottiin olevan. Eräs rippikoululainen kertoi, että Jumala ei koskaan lyö ja on myös avulias sekä mukava ja kiva. Eräs toinen rippikoululainen kertoi Jumalan määräävän millainen sää on tulossa.

6.1.2 Jeesuksen teot ja olemus

Raamattu kertoo, että Jeesus auttoi ja opetti ihmisiä. Hän myös paransi ja rakasti heitä. (Järvelä ym. 1998, 10.)

Useimmat rippikoululaiset kertoivat Jeesuksen auttavan ja parantavan ihmisiä. Myös lääkkeiden antaminen ja hoitaminen sekä huolehtiminen mainittiin. Jeesus suojelee. Ihmeteot mainittiin myös sanana. Tarkemmin jotkut osasivat nimetä sokeiden parantamisen.

Eräs rippikoululainen totesi Jeesuksen olleen hyvä ihminen. Eräs toinen kertoi Jeesuksen olevan meidän kaikkien sydämessä. Jeesus myös rukoilee ja on meitä lähellä. Jeesus auttaa lapsia ja pitää turvassa suojatien yli. Hänellä on valkoinen puku ja parta.

Jeesuksen kerrottiin ottaneen opetuslapset sekä pelastaneen heidät myrskystä. Mainittiin myös, että Jeesus pyysi opetuslapsiaan hakemaan aasin varsan ja tamman lähimmästä kylästä. Tämän jälkeen laulettiin hoosiannaa. Eräs kertoi myös Jeesuksen pyytäneen ihmisten uskovan häneen, jotta Jumala ei tekisi pahaa heille eikä hylkäisi.

Parin rippikoululaisen kertomuksen perusteella, kuva Jeesuksesta muodostui rippikoulussa katsotus Jeesus-filmin perusteella. Tällöin eräs rippikoululainen kertoi, että Jeesuksella oli parta ja hiukset sekä kaapu päällä.

Yksi rippikoululainen kertoi, että Jeesusta ei ole ollut olemassa. Yksi rippikoululainen taas antoi epäasiallisen vastauksen.

Kysyttäessä miksi Jeesuksesta puhutaan, sain seuraavanlaisia vastauksia. Jeesus on tärkeä. Eräs rippikoululainen, kertoi, että kun päästään ripille, niin muistetaan, että meidät on otettu Jeesuksen opetuslapsiksi. Toinen totesi, että jos Jeesusta ei olisi, ei olisi elä-

mää. Eräs arveli, että Jeesuksesta puhutaan, koska siitä täytyy oppia. Mainittiin myös, että Jeesus on Jumalan poika ja sen takia hänestä puhutaan. Eräs rippikoululainen sanoi, että Jeesuksesta puhutaan, koska hän oli hauska ja kiltti mies. Yksi kertoi, että on vaan tärkeää puhua. Osa rippikoululaisista ei osannut vastata kysymykseen.

6.1.3 Usko

Minä uskon Jumalaan, kaiken loi hän sanallaan. Minä uskon Jumalaan, kaiken hyvän antajaan. Minä uskon Jeesukseen, ilon tuo hän sydämeen. Minä uskon Jeesukseen, Vapahtajan rakkauteen. Uskon Henkeen totuuden. Hän vie luokse Jeesuksen. Uskon Henkeen totuuden lohduttajaan murheisten. (Kaskisen Lasten virsi teoksessa: Järvelä ym. 1998, 31.)

Kysyttäessä mitä usko on tai mitä se tarkoittaa, sain seuraavanlaisia vastauksia. Yksi rippikoululainen kertoi, että Jumalalle voi sanoa uskontunnuksia ja vaikka emme voi Jumalaa nähdäkään, Jumala on meitä lähellä ja kuulee meidän tunnukset. Toinen kertoi, että sillä tarkoitetaan uskoa Jumalaan. Kysyttäessä uskon merkityksestä, vastasi yksi rippikoululainen, että se merkitsee sitä, että voi rukoilla. Toiselle usko Jumalaan merkitsi hyvää. Kolmannelle sitä, että Jumala pääsee halaamaan. Samaisen rippikoululaisen mielestä, usko oli kiva ja hauska asia.

6.1.4 Rukous

Rukous on puhetta Jumalan kanssa. Jeesus sanoo: Jumala rakastaa sinua. Siksi kutsumme Jumalaa Taivaan Isäksi. Jeesus opetti meitä rukoilemaan näin: (Järvelä ym. 1998, 12–13.)

Isä meidän, joka olet taivaissa. Pyhitetty olkoon sinun nimesi. Tulkoon sinun valtakuntasi. Tapahtukoon sinun tahtosi myös maan päällä niin kuin taivaassa. Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme. Ja anna meille meidän syntimme anteeksi, niin kuin mekin anteeksi annamme niille, jotka ovat meitä vastaan rikkoneet. Äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta. Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti. Aamen.(Matt. 6:9–13.)

Suojassasi Jumala, olen aina turvassa. Yöllä sekä päivällä ole aina lähellä. (Järvelä ym. 1998, 12–13.)

Oikeastaan kaikki rippikoululaiset kertoivat rukoilleensa. Osa kertoi rukoilevansa joskus, osa rukoili päivittäin. Mainittiin, että kirkossa rukoillaan sekä yksin ja iltaisin. Yksi rippikoululainen kertoi rukoilleensa vain rippikoulussa. Yksi kertoi, että rukoileminen on lapsellista ja se hävettää. Mainittiin useammin, että rukoilu tapahtuu kädet ristissä. Eräs rippikoululainen arveli rukouksen tarkoittavan kutsua. Eräs kertoi rukoilun olevan rukoilemista jonkin ihmisen kanssa. Parilla rippikoululaisella oli tuttu rukous, jota he rukoilivat.

Kerrottiin, että rukoiltu oltiin esim. silloin, kun joku ihminen oli kuollut. Samalla voitiin jutella edesmenneelle. Jumalalle kerrottiin sekä ikäviä, että mukavia asioita. Voitiin myös toivoa jotain tapahtuvaksi ja pyydettiin apua. Yksi rippikoululainen kertoi, että voi pyytää Jeesusta rukoilemaan jonkun ihmisen puolesta, sekä pyytää Jumalaa siunamaan meitä ja rukoilemaan meidän kanssamme. Eräälle rippikoululaisille rukous merkitsi sitä, että kaikki ovat ystäviä.

Yks rippikoululainen kertoi, että rukous on puhetta Jumalalle. Tämä rukous tapahtuu ajatuksissa. Hän kertoo Jumalalle hyviä ja huonoja asioita. Rukoilu helpottaa hänen mieltään. Hän rukoilee joka ilta, mummo on hänelle opettanut, kun oli pieni. Hän kertoo, että ilman rukoilua, hän ei saa unta. Hän toteaa vielä, että on riippuvainen rukoilusta.

Eräs toinen rippikoululainen kertoi rukoilevansa, jos jokin asia painaa mieltä ja on huono päivä. Jos jokin asia ei meinaa tulla selvitettyksi, niin täytyy pyytää apua. Rukoileminen auttaa.

6.1.5 Synti

Synti rikkoo. Jumala teki kaiken hyväksi. Jumala toivoo kaikille hyvää. Synti on sitä, että emme elä Jumalan suunnitelmien mukaisesti. Kuitenkin Jumala rakastaa meitä. Kun pyydämme anteeksi rikkomuksiamme, Jumala antaa anteeksi. (Järvelä ym. 1998, 15.)

Sana synti oli monelle rippikoululaiselle vaikea ja sen merkitystä ei täten juurikaan tiedetty. Kaksi sekoitti synti -sanan syntymä -sanaan. Yksi arveli synnin liittyvän Jeesuk-

sen kuolemaan. Eräs rippikoululainen osasi kertoa, että se pieni leipä annetaan meille kaikille, sitten saa anteeksi. Toinen asiasta tietävä, kertoi synnin olevan jotain mitä on tehnyt väärin.

6.1.6 Armo

Saamme anteeksi. Riitelin tänään, Jeesus. Minulla on paha olla. Auta minua pyytämään anteeksi ja sopimaan riita. Silloin voisin taas olla iloinen. Amen. (Järvelä ym. 1998, 16–17.)

Armo oli käsitteenä myös useimmille vieras. Osa kertoi armon olevan tuttu sana, mutta ei kuitenkaan kertonut, mitä se on. Yksi rippikoululainen epäilin armon olevan herra. Yksi rippikoululainen osasi kertoa, että armo on, se, että pyytää apua ja että saa uuden mahdollisuuden.

6.1.7 Pyhä Henki

Pyhä Henki lohduttaa. Helluntaina Jumala siunasi Jeesuksen ystävät lähettämällä Pyhän Hengen. Helluntai on seurakunnan syntymäpäivä. Pyhä Henki auttaa meitä uskomaan Jumalaan ja Jeesukseen. (Järvelä ym. 1998, 22–23.)

Pyhä Henki oli myös vaikea käsite rippikoululaisille, sen merkitystä ei vai tiedetty. Yksi rippikoululainen kertoi Pyhän Hengen olevan Jumala. Toinen arveli sen olevan ihminen. Eräs rippikoululainen kertoi, että Pyhä Henki ei puhu mitään, mutta kuulee kaikki asiat, se on sellainen hyvä ihminen.

6.1.8 Kuolema

Muistamme rakkaitamme. Kukat kuihtuvat, ruoho lakastuu. Ihmiset ja eläimet kuolevat. Kuolema tekee surulliseksi. Meidän tulee ikävä. Jumala lohduttaa meitä. (Järvelä ym. 1998, 34.)

Kysyttäessä, millä tavoin rippikoululainen arvelee Jeesuksen ja Jumalan liittyvän kuolemaan, olivat vastaukset seuraavanlaisia. Eräs kertoi, että vanhaa ihmistä pitää muistella, kun hän kuolee. Toinen kertoi Jeesuksen tulleen ristiin. Kerrottiin, että Jeesus auttaa. Yksi rippikoululainen kertoi enkelin olevan taivaassa vastassa. Yhden rippikoululaisen vastaus oli pidempi ja hän kertoi, että ihmiset luulevat Jeesuksen olevan kuollut, koska emme voi nähdä häntä. Jeesus kuitenkin on ristiinnaulittu ja noussut ylös kuolleista ja astunut taivaaseen. Vaikka Jeesus on taivaassa Jumalan luona, on hän silti meitä lähellä.

6.1.9 Taivas

Jumala lohduttaa meitä. Hän lupaa, että saamme tavata toisemme jälleen taivaassa. Muistelemme heitä, jotka ovat kuolleet ja menneet Jumalan luo. Juhlapäivinä viemme kynttilöitä haudoille. (Järvelä ym. 1998, 34.)

Taivaan olemuksesta kyseltäessä, oli useampi rippikoululainen sitä mieltä, että Jeesus ja Jumala löytyvät sieltä. Myös enkelit mainittiin pari kertaa. Taivas nähtiin myös vain silmin nähtävänä asiana. Näitä vastauksia tuli myös useampi esim. taivas on pilvinen, taivas on pimeä ja taivas on autio. Yksi rippikoululainen totesi taivaan olevan koti, koska Jeesus on siellä. Osa rippikoululaisista epäili, että siellä puuhataan mukavia asioita. Eräs rippikoululainen ajatteli, että kuoleman jälkeen ei mennä taivaaseen. Yhdellä rippikoululaisella käsitys taivaasta oli: taivas on turvallinen paikka, jossa saa levätä ja olla rauhallisesti, mitään ei tarvitse tehdä, eikä töitä myöskään.

6.1.10 Pyhä

Pyhää on kuvattu rippikoululaisten leikkaamien kuivien perusteella (LIITE 4: Kollaasit aiheesta pyhä). Kollaaseja on viisitoista ja varsinaisia haastateltavia yksitoista. Tämä määrä selittyy sillä, että mukaan on otettu myös ne rippikoululaiset, joita en ole sanallisesti haastatellut. Tässä on poissuljettu kahden ihmisen teokset, koska yksi rippikoululainen ei saanut osallistua opinnäytetyöhön ollenkaan ja toinen vain osittain.

Kuvista voimme päätellä, että rippikoululaisille pyhiä -asioita varsinkin ovat ihmiset sekä eläimet, luonto ja ravinto (varsinkin herkut). Kuvista välittyi myös kodin ja yhdes-

säolon tärkeys. Jotkin rippikoululaiset nostivat myös suoraan esille kuvia uskon maailmasta.

6.2 Leiriavustajien haastattelut

Leiriavustajien haastatteluista on tehty yhteenvedot, jotka esitellään seuraavaksi.

6.2.1 Leiriavustaja 1

Leiriavustaja kertoo, että kehitysvammaisten rippileirille kannattaa tulla avoimin mielin, koska rippileirillä voi tapahtua mitä vain. Hän suosittelee leiriavustajaksi tuloa, koska kehitysvammaisten rippileirit ovat erilaisia kuin tavalliset rippikoulut. Hänen mielestään kehitysvammaiset ovat iloisia ja positiivisia ihmisiä. Kehitysvammaisilla ei juuri tunnu olevan murheita, vaan kaikki on ihan mukavaa. Kehitysvammaiset ovat lähellä haastateltavan sydäntä.

Leiriavustajasta on hienoa, miten opetuksessa kerrotaan asioista esimerkkien kautta. Opetuksessa käytetään esim. liinoja sekä draamoja, jotka elävöittävät opetusta. Näin opetus jää myös paremmin mieleen. Leiriavustaja toteaa, että hänelle itselleen myös jäävät paremmin asiat mieleen tällaisten asioiden kautta. Hän kokee, että myös tavallisessa rippikoulussa voisi hyödyntää tällaisia oppimista elävöittäviä tapoja. Hän ei kokenut, että ne olisivat liian lapsellisia tavallisessa rippikoulussakaan käytettynä.

Keskusteltaessa kehitysvammaisten uskonelämän erityispiirteistä, mainitsee haastateltava erään tietyn tapahtuman, jolloin eräs rippikoululainen totesi katsottuaan Jeesusfilmin, että nyt hän kyllä uskoo asian näin olleen. Hän kertoo, että ehkä eroja voi olla kehitysvammaisten uskonelämässä, mutta ei ole tullut tarkemmin niitä miettineeksi.

Leiriavustaja kertoo, että leirillä pääsee näkemään ihmisiä ja hän korostaa, mitenkä fiksuja tyyppejä näillä kehitysvammaisten leireillä tapaakaan. Leirit ovat myös hänelle itselleen hieno elämys.

6.2.2 Leiriavustaja 2

Toinen leiriavustaja kertoo, että leirit menevät omalla painollaan. Hän ei olisi kaivannut esim. enempää infoa liittyen leiriläisten kehitysvammaisuuteen. Leiriläisistä haastateltava toteaa, että kehitysvammaisilla on elämäniloa. Keskusteltaessa, mitä täytyisi ottaa huomioon kehitysvammaisten uskonnonopetuksessa, toteaa leiriavustaja, että kaikki eivät pysty ymmärtämään käsitteitä esim. sanaa armo. Hän toteaa myös, että ne voivat olla itsellekin vaikeita. Puhuttaessa kehitysvammaisten uskonelämän erityispiirteistä, leiriavustaja kertoo, että kehitysvammaisilla on lapsen usko ja he ajattelevat asiat helposti. Haastateltava toivoisi, että voisi itsekkin ajatella niin. Leiriavustaja kertoo, että kehitysvammaisten rippileirille kannattaa tulla avustajaksi mukaan ilman ennakkoluuloja. Leiriavustajalle itselleenkin leiri on ollut ihan kasvattava kokemus.

6.2.3 Leiriavustaja 3

Kolmas haastateltavista leiriavustajista kertoi, että leirille tullessa kannattaa huomioida se, minkälaista apua avustettava rippikoululainen tarvitsee. Leiriavustaja olisi myös toivonut hieman enemmän tietoa leiriläisistä etukäteen. Puhuttaessa kehitysvammaisten uskonnonopetuksesta, leiriavustaja kertoo, että opetuksen täytyy olla yksinkertaista. Leiriavustajan mielestä myös tavallisen rippikoulun opetukseen voisi tuoda jotain asian ymmärtämistä helpottavia elementtejä näistä kehitysvammaisten rippileireistä.

Puhuttaessa kehitysvammaisten uskonelämän erityispiirteistä, leiriavustaja kertoo, että kehitysvammaiset rippikoululaiset ottavat enemmän tietoa vastaan verrattuna tavan rippikoululaisiin. Kehitysvammaiset rippikoululaiset suhtautuvat opetukseen avoimemmin. Leiriavustaja suosittelee mukaantuloa kehitysvammaisten rippileirille. Leiri on ollut hyvä kokemus ja sieltä on saanut erilaista näkemystä opetuksesta ja menetelmistä verrattuna tavalliseen rippileiriin.

6.2.4 Leiriavustaja 4

Neljäs leiriavustaja kertoi, että oli saanut etukäteen riittävästi tietoa rippikoululaisista. Rippileirille tullessa kannattaa huomioida se, ketä on tarkoitus avustaa. Kehitysvammaisten opetuksessa täytyy huomioida leiriavustajan mielestä se, että asioista kerrotaan selkeästi, eikä mennä liian pikkutarkkoihin asioihin. Leiriavustajan mielestä jotkin visuaaliset jutut, joita kehitysvammaisten rippikoulussa on käytetty, voisivat sopia myös normaaliin rippikouluun. Leiriavustaja kertoo, että kehitysvammaiset uskovat opetukseen. He eivät ole niin kriittisiä kuin tavalliset rippikoululaiset. Leiriavustaja kertoo, että leiri on ollut hänelle hieno kokemus.

6.3 Kehitysvammatyön pastorien haastattelut

Kehitysvammatyön pastorien haastatteluista on tehty yhteenvedot, jotka esitellään seuraavaksi.

6.3.1 Kehitysvammatyön pastori 1

Ensimmäinen haastateltava on kehitysvammatyötä tekevä pastori. Keskusteltaessa miten tuoda kehitysvammaisille käsitystä Jumalasta, hän kertoo, että jumalanpalveluksien viettäminen on tärkeää ja niissä olevat toistuvasti samat laulut. Tärkeää on aistien hyödyntäminen esimerkiksi kynttilät, kasteveden lorina, kitara ja kämmenristit. On turha alkaa selitellä liikaa asioita. Pastorin mielestä selkokieltä voisi käyttää tavallisissa jumalanpalveluksissa ja saarnaan liittää myös oleellisesti siihen liittyvä kuvan. Tällä kuvalla olisi havainnollistava vaikutus. Pastori oli joskus saanut palautettakin seurakuntalaiselta, että tämä vihdoinkin ymmärsi, mistä oli kysymys. Olisi myös hyvä, jos kirkollisia sanoja niin sanotusti käännettäisiin suomenkielelle, jolloin niistä tulisi helpommin ymmärrettäviä.

Keskusteltaessa kehitysvammaisten uskonelämän erityispiirteistä, saan vastaukseksi, että kehitysvammaiset täyttävät etupenkin ja tulevat heti hymyssä suin ehtoolliselle. Uskoon liittyvät pelot ja ilot ovat myös suurempia. Kehitysvammaiset kokevat Jumalan

hyvänä ja auttavana. Heidän jumalakuvansa on konkreettinen. Pastorista on tärkeää, että esim. rippileirillä on leiriläisen hyvä olla, tämä edelleen kuvastaa sitä, että myös Jumala hyväksyy leiriläisen sellaisena kuin hän on.

Kehitysvammatyötä ajatellen, kirkossamme ollaan päivittämässä ja tuottamassa uutta materiaalia. Tärkeää olisi myös kääntää enemmän hengellistä kieltä kuvakielelle. Pastori kertoo, että on kehitysvammaisten pyhän kunnioitus on erilaista, parhaita saarnoja hän on saanut kuulla suoraan penkistä. Pastori on myös oppinut vuorovaikutteisuutta ja kärsivällisyyttä. Pastoria mietityttää välillä, että olisiko mahdollista sanoa asiat vielä vähemmällä sanoilla. Tärkeää on kiireetön ehtoollisen jakaminen ja ajan antaminen. Pastori on myös alkanut katsella enemmän rakennuksia pyörätuolilaisen silmin ja kiinnittämään huomiota rakennusten esteettömyyteen.

6.3.2 Kehitysvammatyön pastori 2

Toinen haastateltava on jo kehitysvammatyön pastorin työstä eläkkeellä päässyt henkilö. Hän kertoo, että oppimisen perusedellytyksiä kehitysvammaisilla on kuvannut Oesch. Eli tie aivoihin kulkee sydämen kautta. Opettaessa kehitysvammaisia on tärkeää, että opetus on yksinkertaista ja käytetään havainnollistavia kuvia. On myös tärkeää, että on mahdollisuus osallistua ja tarjota elämyksiä, jotka liitetään opetettavaan asiaan.

Keskusteltaessa kehitysvammaisten uskon erityispiirteistä, pastori kertoo, että lievästi ja keskiasteisesti kehitysvammaisilla ihmisillä on lapsen usko. Heissä on myös nähtävissä kasvatus liittyen uskontoon. On tärkeää, että kehitysvammaiset tulevat nimeltä kutsutuksi. Heille usko on yksinkertaisempaa, ”saamme olla Jumalan lapsia”. Tärkeää rippikoulussa on pastorin mielestä se, että opetellaan kirkkovuoden juhlia eli Jeesuksen elämän vaihteita sekä Jeesuksen merkitystä. Pastorin mielestä kehitysvammaisilla tulee olla oikeus omaan rippikouluun. Vaikeasti kehitysvammaisten rippikoulusta pastori kertoo, että siellä käytetään opetukseen esimerkiksi koskettamista ja silittämistä eli tuotetaan mielihyvää rippikoululaisille. Tällä tavalla välitetään Jumalan rakkautta rippikoululaiselle. Esim. vedessä kellumisella voidaan kertoa Jumalan armon kannateltavaksi tulemisestä.

Keskusteltaessa, mitä pastori on oppinut kehitysvammaisilta, hän kertoo, että on oivaltanut, että elämä on kokonaisuus ja usko ei ole irrallinen asia elämässä, vaan kuuluu elämän kokonaisuuteen. Lisäksi usko voi olla myös yksinkertaista. Pastori mainitsee myös, että kehitysvammaisia ihmisiä on noin 1% väestöstä. Tähän voi liittyä myös Jumalan suurta viisautta. Pastori voi suositella työtä kehitysvammaisten parissa. He ovat aitoja ihmisiä.

6.4 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

6.4.1 Yhteenvedot

Rippikoululaiset kokivat, että Jumalalla on hyvin ihmismäinen ulkomuoto ja hyvin ihmillisiä ominaisuuksia. Jumala nähdään hyvin konkreettisena hahmona. Rippikoululaisten mielikuva Jumalasta on hyvin positiivinen. Jumala nähdään myös kaikkivoipaisena. Rippikoululaisten kuva Jeesuksesta on positiivinen. Jeesus pitää huolta lapsistaan. Kaikille rippikoululaisille rukous oli tuttu asia. Rukoillessa kiitettiin, pyydettiin ja kerrottiin omaan elämään liittyviä asioita ylöspäin. Uskontoon kiinteästi liittyvä sanat olivat rippileiriläisille vaikeita ja niitä ei juurikaan osattu aukaista. Kuolemasta puhuttaessa esille nousi rippikoululaisten omia kokemuksia aiheeseen liittyen. Taivaan osa rippikoululaisista näki vain konkreettisena taivaana. Osa näki sillä myös olevan syvemmän merkityksen. Käsitys taivaasta oli kuitenkin positiivinen

Ylipäätään kehitysvammaisten rippikouluun osallistuminen oli leiriavustajille positiivinen ja opettavainen kokemus. Kehitysvammaisten rippikouluopetuksessa on tärkeää heidän mielestään, että opetus on riittävän selkeää ja yksinkertaista. On hyvä, että opetusta konkretisoidaan erilaisten menetelmien kautta. Näitä menetelmiä voitaisiin myös osittain käyttää tavallisessa rippikoulussa.

Pastorien mielestä kehitysvammaisilla on ns. lapsen usko ja heidän jumalakuvansa on konkreettinen. Tärkeää kehitysvammaisia opettaessa on se, että opetus on tarpeeksi yksinkertaista ja sitä elävöitetään erilaisin menetelmin.

6.4.2 Johtopäätökset

Kehitysvammaisten rippileiriläisten jumalakuva näyttää rinnastuvan varhaislapsuuden jumalakuvan kanssa. Rippileiriläisten oma elämäkokemus tuo kuitenkin uutta syvyyttä tähän varhaislapsuuden jumalakuvaan. Rippileiriläisten jumalakäsitys vastaa todennäköisesti heidän ÄÖ-tason pohjalta määriteltävää kehitysiän vastaavaa tasoa. Eli yhdyn täysin Rajalan ja Tanboğan tekemiin mietintöihin asian suhteen. Monet kiinteästi uskontoon liittyvät käsitteet olivat liian vaikeita ja abstrakteja rippikoululaisten ymmärrettäviksi. Tämän takia onkin tärkeää luoda selkokielisiä sanoja uskontoon liittyen. Myös havainnollistava opetus on tärkeää, jotta rippikoululaisten olisi helpompi sisäistää opetusta.

Rippikoululaisten käsitykset uskontoon liittyvistä asioista näyttävät kumpuavan opetuksen perusteella. Tämän takia onkin tärkeää, että he saavat opetusta ja kasvatusta uskontoon liittyen. Haastattelujen pohjalta kävi myös ilmi, että rippikoululaisten perheillä oli myös suuri vaikutus siihen, miten rippileiriläinen koki uskontoon liittyvät asiat.

Leiriavustajia ajateltaessa on tärkeää, että he saavat riittävän perehdytyksen tullessaan kehitysvammaisten rippikouluun. Leiriavustajien paikkoja olisi tärkeää osata rekrytoida oikein, jotta mahdollisimman monella halukkaalla olisi mahdollisuus päästä avustajaksi leireille. Leiriavustajat totesivat, että havainnollistavaa opetusta voisi käyttää myös tavallisissa rippikouluissa. Ehkä he osaltaan voivat viedä tätä asiaa eteenpäin erilaisissa yhteyksissä. Leiri oli avustajille hyvä kokemus, toivottavasti he myös antavat tästä palautetta eteenpäin kanssaihmisilleen.

On tärkeää, että kehitysvammatyön pastorit käyttävät havainnollistavia opetustapoja rippikouluissaan ja ylipäätään työssään. Olisi hienoa, jos he jakaisivat tätä tietouttaan myös muille seurakunnan työntekijöille. Näin mahdollisimman monen ihmisen olisi mahdollista helpommin ymmärtää kirkkomme sanomaa.

7 POHDINTA

Tämä opinnäytetyön tekeminen on ollut minulle pitkä prosessi. Olen aina pitänyt yksin työskentelystä, mutta tämän opinnäytetyön prosessin aikana olisin monta kertaa toivonut tuekseni paria. Haastavaa minulle on ollut työn rajaaminen ja riman laskeminen realistiselle tasolle opinnäytetyön suhteen. Tavoitteet olivat korkealla, mutta voimavaranani, eivät ole riittäneet niin hyvään työhön, kuin alkuperäinen tarkoitukseni oli. Olen myös saanut todeta, että en ole kovinkaan hyvä tieteellinen kirjoittaja. Luontevammin minulta onnistuu elämän ja tunteiden luova kuvaaminen.

Olen käynyt jatkuvaa eettistä pohdintaa koko opinnäytetyöprosessin ajan. Minua on askarruttanut monet eri kysymykset, joita olisi varmastikin kannattanut kirjoittaa ylös. Olen pyrkinyt siihen, että teoriaosuudessa tekstini on hyvienkäytänteiden mukaista. Välillä minua on kuitenkin mietityttänyt, että olenko täysin onnistunut siinä. Esimerkkinä luvussa *Ymmärrys*, kun olen käyttänyt vain kahden kirjailijan vihkosien tekstiä.

Lupa-asioita hoitaessani olisin myös voinut paremmin tutustua käytänteisiin ja pyytää luvat kirjallisina. Nyt ne ovat hankittu sähköpostitse, jotka tosin edelleen ovat tallessa. Tärkeitä olivat vanhemmilta saadut luvat ja rippikoululaisen oma halukkuus keskusteluihin kanssani. Tutkimusta tehdessäni, olisin voinut varautua asioihin paremmin etukäteen. Myös lupalappua, jota pyydettiin rippikoululaisten huoltajilta, olisi voinut tarkentaa edelleen. Vanhempien kirjalliset luvat ja muu opinnäytetyöhön liittyvä kirjallinen materiaali tuhotaan syksyn 2012 aikana. Opinnäytetyöhön liittyvä materiaali on säilytetty hyvien käytänteiden mukaisesti. Tärkeää on, että henkilöiden anonymiteetti säilytetään.

Haastatteluita kuunnellessani ja litteroidessani, huomasin, että jotkin esittämistäni kysymyksistä olivat hieman johdattelevia esim. ajatteletko, että Jumala on jonkin näköinen. Näin oli tapahtunut varsinkin silloin, kun vastausta ei ollut alkanut kuulumaan. Inhimillisiä erehdyksiä on myös voinut tapahtua kuulemissani vastauksissani. Pysin kuitenkin välttämään tällaiset erehdykset kuuntelemalla haastattelut useaan eri otteeseen. Voin myös kertoa, että johtopäätökset ovat vain minun tekemiäni yleistyksiä, joi-

hin en ole saanut muiden ihmisten apua. Monesti olisinkin ollut vailla toisen ihmisen tukea, joka olisi tuonut oman osaamisensa aiheeseen.

Toivon, että olen pystynyt nostamaan esille mahdollisimman paljon eri haastattelujen aineistoa. Tähän olen pyrkinyt sillä, että aineistot ovat käyty useampaan otteeseen läpi. Inhimillisten erehdysten varaan, minun täytyy jättää se, olenko kuullut vastaukset täysin oikein ja olenko pystynyt tähän opinnäytetyöhön välittämään sen, mitä haastateltavat ovat oikeasti halunneet kertoa.

Puhuttaessa opinnäytetyön sisällöstä, voin todeta, että työni on hyvin vaillinainen. Lähteitä on käytetty suhteellisen suppeasti. Osittain johtuen siitä, että tietoa ei aiheeseen liittyen löytynyt suurissa määrin. Teokset, joita työssäni olen käyttänyt, on valittu niiden soveltuvuuden pohjalta. Moni teos on myös oppikirja, joita ei olisi niin suositeltavaa opinnäytetöissä käyttää (Kuokkanen, Kiviranta, Määttänen & Ockenström 2010,16). Ne ovat kuitenkin ulosanniltaan olleet sopivia opinnäytetyötäni ajatellen.

Tutkimustulokset osaltaan pitävät yllä hyvin samanlaista linjaa, kuin lukemani teoriakirjallisuuskin. Varsinaisesti en löytänyt toista tutkimusta, jossa olisi haastateltu kehitysvammaisia rippikoululaisia uskonnollisista aiheista. Tästä en kuitenkaan voi olla täysin varma, ettei niin olisi tehty. En koe, että tutkimukseni olisi varsinaisesti tuonut suurta uutta tietoa kehitysvammaisten sielunelämästä. Tosin se täydentää jo muuta tutkittua tietoa aiheeseen liittyen. Tutkimukseni tuloksia ei voi myöskään yleistää.

Jatkotutkimusaiheita ajatellen, voitaisiin samantyyppistä haastattelua tehdä myös laajemmalle tutkimusjoukolle. Itseäni jäi myös mietityttämään, miten kehitysvammaisten opetuksessa käytettyjä havainnollistavia opetustapoja voitaisiin hyödyntää tavallisissa rippikouluissa ja esimerkiksi jumalanpalveluksissa, miten ihmiset ne kokisivat ja olisiko oppiminen tätä kautta syvempää ja ehkä mielekkäämpääkin.

Ammatillisen kasvun kannalta ajateltuna, olen kehittynyt paljon. Olen tehnyt pääsijaisesti diakoniatyötä tämän opinnäytetyön ohessa useamman vuoden ajan. Käsitys itsestäni diakoniatyöntekijänä on selkeytynyt, tunnistan vahvasti myös oman vajavaisuuteni työntekijänä. On tärkeää osata pyytää apua ja varsinkin saada apua. Näihin vuosiin on sisältänyt myös paljon hengellistä etsintää ja onnekseni myös löytämisen ihmettä.

Ammatillisesti minulle on ollut suuri oppimisen paikka saada ymmärtää, että kesken-eräisyys on meidän ainut tapamme elää tätä elämäämme ja siinä omassa yksinkertaisuudessaan, se on ihan täysin riittävää ja täydellistä. Me kaikki olemme saaneet lahjaksi armon ja jokaisella meistä, on niin halutessamme, oikeus elää se todeksi omassa elämässämme. Meillä ihmisillä vain on erilaisia tapoja ymmärtää ja kokea asioita, tätä täytyy kunnioittaa ja kehittää, jotta tasavertaisuus kävisi toteen.

Kuten työni aihekin antaa ymmärtää, minua on kovasti kiinnostanut ihmisten käsitys uskosta ja Jumalasta. Harras toiveeni on ollut, että työntekijänä minulla olisi mahdollisuus myös kertoa Jumalan hyvydestä ja armosta. Näin olen saanutkin tehdä. Eri asia kuitenkin on, onko asiani mennyt perille halutulla tavalla. Uskoakseni tämä asia on kuitenkin kiinni paljon suuremmista asioista, kuin pystyn itsekään käsittämään. Koen, että minun tehtäväni on jatkossa, varsinkin konkreettisten tekojen kautta olla välittämässä pieni pala Jumalan käsittämätöntä hyvyyttä kanssaihmisille.

Olen myös työskennellyt opinnäytetyöprosessin aikana kehitysvammaisten kanssa, niin diakoniatyöntekijänä kuin myös ohjaajana ja hoitajanakin. Olen mielenkiinnolla tutustunut ja seurannut, miten heidän uskoaan tuetaan. Koen rikkautena, että minulla on valmiudet kuulla ja olla ihminen ihmiselle tultaessa uskonnollisiin kysymyksiin, mitä työtä teenkin. Omat arvoni ovat mukana elämässäni sekä työtä tehdessä ja vapaa-ajalla ollessani. Koen, että uskonto on ehkä jollain tavalla tabu nykymaailmassa. En silti usko, että ihmisten hengellisyyden kaipuu on hävinnyt minnekään.

Työni olen yrittänyt tehdä mahdollisimman läpinäkyväksi ja pyrkinyt kertomaan ajatuksistani koko prosessin ajalta. Työni on vaillinainen, niin kuin itse elämäkin. Nyt se on kuitenkin aika jättää taakse ja siirtyä uusiin haasteisiin

Kiitokset haluan välittää perheelleni ja läheisilleni, jotka ovat tukeneet minua koko opinnäytetyöprosessin ajan. He ovat antaneet minulle mahdollisuuden uppoutua kirjoittamiseen, kun arjen velvollisuudet olisivat olleet minua kutsumassa.

Suurimman kiitokseni haluan kuitenkin esittää, nyt jo edesmenneelle Sirkka-Mummolleni, jonka esirukouksilla ja yhteisillä kirkkomatkoillamme, on varmasti suuri syy näille opinnoilleni.

Ja Jumala sanoi: "Toisille annan toiset askareet,
vaan sinulta, lapseni, tahdon, että kaarisillan teet.
Sillä kaikilla ihmisillä on niin ikävää päällä maan,
ja kaarisillalle tulevat he ahdistuksessaan.
Tee silta ylitse syvyyden, tee, kaarisilta tee,
joka kunniaani loistaa ja valoa säteilee."

Minä sanoin: "He tulevat raskain saappain, multa-anturoin -
miten sillan kyllin kantavan ja kirkkaan tehdä voin,
sitä ettei tahraa eikä särje jalat kulkijain?"

Ja Jumala sanoi: "Verellä ja kyynelillä vain.
Sinun sydämesi on lujempi kuin vuorimalmit maan -
pane kappale silta-arkkuun, niin saat sillan kantamaan.
Pane kappale niiden sydämistä, joita rakastat,
he antavat kyllä anteeksi, jos sillan rakennat.
Tee silta Jumalan kunniaksi, kaarisilta tee,
joka syvyyden yli lakkaamatta valoa säteilee.
Älä salpaa surua luotasi, kun kaarisiltaa teet:
ei mikään kimalla kauniimmin kuin puhtaat kyöneleet."

Aale Tynni: Kaarisilta

LÄHTEET

- Erityisriippikoulu 2: Oheismateriaali: Ajatuksia 1993. Helsinki: Kirjaneliö.
- Göranson, Kerstin 1992. Todellisuuden ymmärtämisen kehittyminen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Himberg, Lea & Jauhiainen, Riitta 1998. Suhteita: minä, me ja muut. Porvoo: WSOY.
- Himberg, Lea; Laakso, Juhani; Näätänen, Risto; Peltola, Ritva & Vidjeskog, Jan 2000. Psykologia 2. Kehittyvä ihminen. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Jussila, Jarmo; Oinonen, Mikko; Unkuri, Juhana & Vatanen, Osmo 2004. Kirkon ja uskon sanakirja: aamenesta öylättiin. Helsinki: Kirjapaja.
- Järvelä, Juhani; Petäjä, Heljä; Saarinen, Seija & Tuomola, Leena 1998. Kuvakatekismus. Helsinki: Lasten keskus.
- Kaski, Markus (toim.), Manninen, Anja & Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. 4. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kettunen, Paavo 2003. Hengellinen kokemus ja ihmisen kokonaisvaltaisuus. Teoksessa (toim.) Häyrynen, Seppo; Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo 2003. Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 361–366, 369–375.
- Kotila, Heikki 2003. Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa (toim.) Häyrynen, Seppo; Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo 2003. Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 14–21.
- Kuokkanen, Ritva; Kiviranta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kylén, Gunnar 1989. Kehitysvammaiset ja ymmärrys. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Malm, Marita; Matero, Marja; Repa, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2004. Esteistä mahdollisuuksiin: vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.
- Masih, Laura 2011. Näkökulmia kehitysvammaisten hengellisyyteen. Järvenpää: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25944/Masih_Laura.pdf?sequence=1.

- Nurmi, Timo; Rekiaro Ilkka & Rekiaro, Päivi 2005. Kultainen sivistyssanakirja.
Helsinki:Gummerus.
- Peltola, Ritva; Himberg, Lea; Laakso, Juhani; Niemi, Pekka & Näätänen, Risto 1999.
Psykologia 1: toimiva ihminen. Porvoo: WSOY.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992
käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja
- Rajala, Pertti (toim.) 1995. Ei Jumala ainakaan paha ole: kehitysvammaisten ajatuksia
Jumalasta, uskosta ja rukouksesta. Helsinki: Kirjaneliö.
- Suomi Sanakirja. fi. 2012 a. Ymmärrys. Viitattu 27.10.2012
<http://suomisanakirja.fi/ymm%C3%A4rrys>.
- Suomi Sanakirja.fi. 2012 b. Näkemys. Viitattu 27.10.2012
<http://suomisanakirja.fi/n%C3%A4kemys>.
- Tamm, Maare 2002. Lasten ja nuorten uskonnollinen maailma. Helsinki: Lasten
keskus..
- Tanboğa, Laura 2005. Jumalan kuvat- kehitysvammaisten spiritualiteetin tukeminen.
Pieksämäki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pieksamaki2005/tanbogalaura.pdf.
- Vilja, Marjut 1992. Kehitysvammaisten jumalakäsitys ja uskonnollinen ajattelu.
Sisälähetysseuran Kasvattajaopisto.

LIITE 1: Rippikoululaisten haastattelupohja

Rippikoululaisten kysymyspohjan teossa on hyödynnetty Kuvakatekismus-kirjaa.

- Millainen on sinun Jumalasi?
- Mitä sinulle merkitsee usko Jumalaan?
- Millä nimellä kutsut Jumalaa?
- Mitä rukous on?
- Rukoiletko sinä?
- Mitä rukous sinulle merkitsee?
- Millainen Jeesus on?
- Mitä Jeesuksesta puhutaan?
- Mitä tiedät Jeesuksesta?
- Mitä on Pyhä Henki?
- Mitä on synti?
- Mitä on armo?
- Mitä ajattelee kuolemasta?
- Mitä ajattelee taivaasta?

LIITE 2: Leiriavustajien haastattelupohja

-Mitä mieltä on näistä kehitysvammaisten rippikouluista?

-Miten eroaa ns. normi rippikoulusta?

-Mitä erityistä kehitysvammaisten rippikoulussa ja sen opetuksessa on otettava huomioon?

-Henkilökohtaiset tuntemukset asiaan liittyen?

-Minkä kokee asiassa tärkeäksi?

LIITE 3: Kehitysvammaisuuden pastorien haastattelupohja

- Miten päätyi alalle?
- Onko koulutus vastannut käytäntöä?
- Miten paljon työssä käytettävä omaa mielikuvitusta, vai vastaako koulutus käytäntöä?
- Miten luoda jumalatietoisuutta kehitysvammaisille?
- Mitä pitää erityisesti huomioida kehitysvammaisten kanssa työskennellessä?
- Onko huomannut kehitysvammaisten uskonelämässä erityispiirteitä? Täytyykö niitä huomioida?
- Mitä haluat rippikoulussa opettaa?
- Mitä on mielestäsi tärkeintä saada ymmärretyksi?
- Miten kauan olet alalla ollut ja miten ala on muuttunut?
- Onko yhteiskunnalliset asenteet muuttuneet?
- Oletko sinä oppinut jotain kehitysvammaisilta elämästä tai ihmisyydestä?
- Mitä voisit näistä kehitysvammaisten rippikouluista ns. normi rippikouluun?
- Mitä alan suhteen on tuloillaan?
- Terveisiä alaa harkitsevalle?
- Mitenkä opettaa kommunikointiin kykenemättömälle ihmiselle Jumalasta?
- Mielestäni nykyihminen ei ihan ymmärrä kirkon kieltä, voisiko täältä kehitysvammaisuuden maailmasta tuoda jotain asioita mukaan tavan seurakuntatyöhön, joka voisi lähentää/auttaa ymmärtämään paremmin kirkon kieltä?

LIITE 4: Kollaasit aiheesta pyhä

1. kollaasi: ihmisiä, ruokapöytä ruokineen, olohuone, ihmisten yhdessä olo, lautapelejä ja kuva Simpsonit-televisiosarjasta, jossa tekstityksessä mainitaan perhe.
2. kollaasi: Suomen lippu, ruokailutila, kasveja, luontoa, ihmisiä kuntoilemassa, Raamattu ja kermakakku.
3. kollaasi: essu, ruokaa, ruokailuhuone, kasveja, lunta, taivas ja tanssiva pari.
4. kollaasi: hevosia, ruokaa, pallomeri, eläimiä, hiusväri, rinnat, enkelit, kahvinkeitin, kasveja, ihmisiä, koruja, meikkejä ja leluja.
5. kollaasi: ihmisiä, ruokaa, lemmiä, valo ja kasveja.
6. kollaasi: ihmisiä, kasveja, vaate, kynttilöitä ja talo
7. kollaasi: kaikkea punasävyistä; sänky, kynttilöitä, auto, chilejä, kangasta, taloja, ruokaa ja juomaa, sohva ja vaate.
8. kollaasi: vauva, kasveja, kahvia ja hajuvettä.
9. kollaasi: viikonpäiviä, lintu, Jyväskylän energia-logo ja lehden osoitetieto-lippu.
10. kollaasi: ihmisiä, eläin, keittiö ja lipasto.
11. kollaasi: auto, koira ja kosmetiikkaa.
12. kollaasi: ihmisiä, eläimiä, auto ja rakennus.
13. kollaasi: ihmisiä, kahvinkeitin ja kolme viisasta miestä.
14. kollaasi: ihmisiä, eläimiä, vaatetta, kirkko, kasveja, enkeli, valo ja rakennus, rukous-sanana.
15. kollaasi: kasveja ja luontoa.

LIITE 5: Huoltajan lupa

HUOLTAJAN LUPA

Kehitysvammaisten rippikoululaisten näkemyksiä uskosta ja Jumalasta –opinnäytetyötä varten

Rippikoululainen _____ (nimi)

ei saa osallistua tutkimukseen opinnäytetyötä varten

saa osallistua tutkimukseen opinnäytetyötä varten

saa havainnoida

saa haastatella

hänen tekemiään taiteellisia tuotoksia saa valokuvata

Kaikki tiedot käsitellään ehdottaman luottamuksellisesti ja henkilön anonymiteetti säilytetään tutkimuksen kaikissa vaiheissa.

Aika ja paikka _____

Huoltajan allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Yhteistyöstä kiittäen Mirka-Maria Sedergren